

VAMLAS

Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö

Sosiaalityöntekijä ja vammaisen nuoren **ELÄMÄN KÄÄNNEKOHDAT**

Taru Berndtson, Tutkimus- ja viestintäyrittäjä Tarubee

© Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö 2017 Helsinki.
Graafinen suunnittelu: Eeva Makkonen, Ad'eva
Kansikuva: www.shutterstock.com/Sarunyu_foto
ISBN ISBN 978-952-67919-4-4

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Selvityksen toteuttaminen	4
2	Vastaajat ja kunnat (kysymykset 1 – 3)	5
3	Vastaajien työnkuva (Kysymys 4).....	6
4	Vammaispalvelujen järjestäminen kunnassa (kysymykset 5 ja 6)	7
5	Nuorten erilaiset palveluntarpeet sekä nuoren omien mielipiteiden huomioiminen (kysymykset 7 ja 8).....	9
6	Kuinka usein yksikön nuoria asiakkaita tavataan, kuka tekee aloitteen tapaamiseen ja kuinka usein palvelusuunnitelma päivitetään (kysymykset 9 ja 10).....	13
7	Vammaispalvelun tilojen ja viestinnän esteettömyys (kysymys 11).....	15
8	Ajankäyttö (kysymys 12).....	16
9	Yhteistyö kunnan muiden viranomaisten ja TE-toimiston kanssa (kysymys 13)	17
10	Budjetti, sen riittävyys ja näkemykset henkilökohtaisesta budjetista (kysymykset 14 – 16)	19
11	Osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden edistäminen päätöksissä ja linjauksissa (kysymys 17)	21
12	Nuoren mahdollisuudet itse valita asuinpaikkansa ja näkemykset ihanteellisesta asumisratkaisusta vaikeavammaiselle nuorelle (kysymykset 18 ja 19).....	23
13	Mahdollisuudet ja riskit liittyen suunnitteilla olevaan maakuntapohjaiseen sote-malliin (kysymys 20)	27
14	Minkälaisilla palveluilla voitaisiin tukea vammaisten yhdenvertaisuutta tulevaisuudessa? (kysymys 21).....	29
15	Yhteenvedo ja pohdintaa	30
	Liite 1: Kaikki vastaukset.....	34
	Liite 2: Kyselylomake	48

1. Johdanto

Lapsuudenkodista pois muuttaminen ja oman itsenäisen elämän aloittaminen on tärkeä ja jännittävä elämänvaihe kaikille nuorille. Vaikeasti vammaiselle nuorelle itsenäistyminen voi olla vielä kaksin verroin jännittävämpää ja usein jopa pelottavaa. Vammaisen nuoren itsenäistymisessä merkittävää osaa näyttävät kunnalliset julkiset palvelut.

Tässä Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiön teettämässä selvityksessä liikunta- ja aistivammaisten nuorten itsenäistymistä julkisten palvelujen kehikossa tarkastellaan kuntien vammaispalveluyksiköiden työntekijöiden näkemysten kautta. Selvityksessä haetaan vastauksia esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin:

- minkälaiset puitteet nuorten vammaisten parissa tehtävälle työlle on kunnissa ja mitä vaikeuksia työssä kohdataan
- miten kunnissa huomioidaan nuoruuteen liittyvät erityiskysymykset
- ovatko vammaiset nuoret eri kunnissa keskenään tasa-arvoisia
- mitä erityiskysymyksiä liittyy nuorten itsenäistymisvaiheen asumisratkaisuihin
- mitä vammaisiin nuoriin liittyviä erityiskysymyksiä pitäisi huomioida tulevassa sote- ja maakuntauudistuksessa.

Koko selvityksen läpikäyväenä teemana on kysymys siitä, tukeeko ja edistääkö palvelujärjestelmä vammaisten nuorten osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Onko vammaisen nuoren mahdollista rakentaa oman näköisensä ja omien, ehkä hyvinkin kunnianhimoisten tavoitteidensa mukainen elämä palvelujärjestelmän puitteissa?

Selvityksen tavoitteena on kehittää vammaisten nuorten asumispalveluja sekä saada tietoa, jota voidaan käyttää vammaisten nuorten edunvalvonnan tukena aikana, jolloin sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen on suuressa murroksessa.

1.1 Selvityksen toteuttaminen

Selvitys toteutettiin kuntien vammaispalveluyksiköiden työntekijöiden haastattelujen sekä heille suunnatun kyselytutkimuksen kautta.

Selvitys käynnistettiin niin, että siitä kertova sähköposti lähetettiin kuntien vammaisyksiköihin yksikön päällikölle, johtavalle sosiaalityöntekijälle tai vammaistyöstä vastaavalle muulle sosiaalityöntekijälle. Muutamissa tapauksissa sähköposti osoitettiin sosiaali- tai palveluohjaajalle, mikäli hän oli ainoa vammaispalveluista vastaava nimetty työntekijä. Vastaanottajien osoitteet selvitetiin joko kuntien nettisivuilta tai soittamalla kuntaan. Mikäli osoitteen selvittäminen osoittautui hyvin hankalaksi, jätettiin kunta pois vastaajien joukosta. Myös yksinomaan ruotsinkieliset kunnat sivuutettiin.

Selvityksestä kertova sähköposti lähetettiin kaikkiaan 117 kuntaan tai kuntayhtymään (kyseessä saattoi myös olla liikelaitoskuntayhtymä, sotealue tai muu kuntien yhteenliittymä). Selvitykseen valittiin järjestyksessä Suomen suurimmat kunnat. Pienimmissä selvitykseen osallistuneissa kunnissa asukkaita oli noin 7 000.

Sähköpostissa pyydettiin haastattelusta kiinnostuneita työntekijöitä ottamaan yhteyttä. Haastateltavia etsittiin myös soittamalla kuntien vammaisyksiköihin. Haastateltavaksi valikoitui lopulta kaikkiaan kuusi henkilöä. Haastattelujen tavoitteena oli toimia apuna kyselylomakkeen laatimisessa sekä syventää kiinnostuksen kohteena olevia teemoja.

Kyselylomake lähetettiin sähköisesti SurveyMonkey –kyselypalvelun kautta kaikkiin niihin kuntiin, joiden edustajaa ei haastateltu, eli yhteensä 111 kuntaan tai kuntayhtymään. Kyselystä lähetettiin vielä kolme kertaa muistutusviesti.

Tässä raportissa käsitellään kysely- ja haastatteluvastauksia rinnakkain, mutta siten, että asiayhteydestä tai ainakin tunnistetiedosta ilmenee, kummalla tavalla vastaus on saatu. Kaikissa määrällisissä vertailuissa puhutaan vain kyselyvastauksista, mikäli ei erikseen muuta mainita. Esimerkiksi ilmaukset 'kaikki vastaajat' tai 'muutama vastaaja' viittaavat yleensä pelkästään kyselyvastauksiin.

2 Vastaajat ja kunnat (kysymykset 1 – 3)

Tutkimusta varten haastateltiin edustajaa kuuden kunnan tai kuntayhtymän vammaisyksiköistä. Haastatellut olivat seuraavat: Johtava sosiaalityöntekijä (yli 200 000 asukasta), johtava sosiaalityöntekijä (100 000 – 200 000 asukasta), johtava sosiaalityöntekijä (50 000 – 100 000 asukasta), sosiaalityöntekijä (yli 200 000 asukasta), sosiaalityöntekijä (10 000 – 50 000 asukasta), sosiaaliohjaaja (50 000 – 100 000 asukasta).

Lomakekyselyyn saatiin vastaus 24 kunnasta tai kuntayhtymästä. Vastausprosentiksi tuli siten 20,5. Kyselyn vastaajajoukossa ovat erityisesti edustettuina pienet kunnat kuten oheisesta taulukosta ilmenee: vastaajista 14 työskenteli 10 000 – 50 000 asukkaan kunnassa tai kuntayhtymässä ja seitsemän alle 10 000 asukkaan kunnassa tai kuntayhtymässä. 50 000 – 100 000 asukkaan kunnassa työskenteli yksi vastaaja ja yli 200 000 asukkaan kuntayhtymässä kaksi vastaajaa.

• Yli 200 000 asukasta	2
• 100 000 – 200 000 asukasta	0
• 50 000 – 100 000 asukasta	1
• 10 000 – 50 000 asukasta	14
• Alle 10 000 asukasta	7

Vaikka kyselyn vastaajissa painottuvat pienet kunnat ja kuntayhtymät, on myös muistettava, että Suomen kunnat ovat varsin pieniä: vuoden 2016 lopussa väkiluku ylitti 10 000 asukasta 98 kunnassa, 50 000 asukasta 21 kunnassa ja 100 000 asukasta yhdeksässä kunnassa kaikkiaan noin 300 suomen- tai kaksikielisestä kunnasta. Suomalaisen kunnan keskiväkiluku (mediaani) oli vuoden 2016 lopussa noin 6 000 asukasta.

Vastaajista runsas puolet oli sosiaalityöntekijöitä:

- Sosiaalityöntekijä 13
- Sosiaaliohjaaja 5
- Johtava sosiaalityöntekijä 3
- Palveluohjaaja 1
- Palvelupäällikkö 1

3 Vastaajien työnkuva (Kysymys 4)

Vammaispalveluyksiköiden työntekijöiden työtehtävät ovat monipuolisia. Aina-kin tämä ilmeni kysymyksestä, jossa vastaajia pyydettiin kuvaamaan työtään omin sanoin. Vastauksista oli kuitenkin vaikea hahmottaa mitään yhtenäistä linjaa eikä niissä myöskään pohdittu sitä, oliko töiden järjestämisen tapa kunnassa vastaajien mielestä hyvä vai huono.

“Asiakastyötä toimistolla ja kotikäynneillä, lisäksi palavereita. Osa työstä hallintoa, pykälien ja ohjeistuksien tekoa + talousarvion seuraamista.” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

“Teen vammaispalvelujen palveluohjausta, palvelutarpeen arviointeja, palvelusuunnitelmia ja vammaispalvelulain mukaisia päätöksiä.” (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

“Hakemusten käsittely, viranomaispäätösten tekeminen, palvelutarpeen selvittäminen, palvelusuunnitelmien laatiminen, verkostotyö, asiakkaan ohjaus ja neuvonta.” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

“Vammaispalvelun palvelutarpeen selvitysten tekoa yksin ja yhdessä muiden kunnan työntekijöiden kanssa. Päätösten valmistelu ja tekovaihe kokonaisuudessaan. Yhteistyö palvelun tuottajien ja sidosryhmien kanssa. Tiedottaminen järjestöille ja kunnan muille yksiköille vammaistyöstä.” (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta).

Suuren kunnan johtava sosiaalityöntekijä kuvaili haastattelussa koko yksikön toimintaa:

“Olen johtava sosiaalityöntekijä ja minulla on 12 alaista. Alaiset myöntävät vammaispalvelut kaikille alle 65-vuotiaille, jotka eivät asu palvelutaloissa tai laitoksissa, sekä vammaispalvelulain että kehitysvammalain mukaisesti, myöntävät myös omaishoidon tuen. Alaiset ovat sosiaalityöntekijöitä ja erityissosiaaliohjaajia; heidän työnkuvassaan ei ole eroa. Sitten on palveluohjaajia ja sosiaaliohjaajia, joiden päätösoikeudet ovat rajatummat, he eivät myönnä vammaispalvelulain mukaisia palveluita, ainoastaan kehitysvammalain, mutta he valmistelevat kuitenkin myös vammaispalvelulain mukaiset päätökset. Kaikki tekevät asiakastyötä ja palvelutarpeen arviointia.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

Hieman runsaalla kolmasosalla vastaajista työhön sisältyi muutakin työtä kuin vaikeavammaisten kuntalaisten asioiden hoitamista. Usein yhdistelmään kuului kehitysvammaisten ja omaishoidontukeen liittyvien asioiden hoitoa¹. Välillä työ koostui varsin monenlaisistakin elementeistä:

”Vastaan vammaispalveluista, alle 65-vuotiaiden omaishoidontuesta, päihde-työstä ja mielenterveysasiakkaista.” (sosiaalihjaaja, alle 10 000 asukasta)

”Minulla on vastuualueena vammaispalvelut, omaishoidontuki, kehitysvammahuolto, aikuissosiaalityö ja jonkin verran lastensuojelutyötä.” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Teen laidasta laitaan, työt on jaettu kahden sosiaalityöntekijän kesken, on sekä kehitysvammahuolto että vaikeavammaisten palvelut, aakkosjako, on kattavasti päätöksentekoa ja palvelutarpeenarviointia, sosiaalihjaaja tekee jalkautuvaa työtä. On myös muun muassa mielenterveyskuntoutujien asumispalveluita sekä jälkihuoltonuorten asioista huolehtimista.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Liitteessä vastaukset on ryhmitelty väljästi sen mukaan, kuuluuko työn kuvaan muutakin kuin liikunta- ja aistivammaisten asioiden parissa työskentelyä.

4 Vammaispalvelujen järjestäminen kunnassa (kysymykset 5 ja 6)

Vammaispalvelut oli järjestetty omassa yksikössään 11 vastaajan kunnassa, kymmenen vastaajan kohdalla vammaispalvelut oli yhdistetty aikuissosiaalityön kanssa ja kolme vastaajaa kertoi, että vammaispalvelut heidän kunnassaan oli järjestetty jotenkin muuten – kysymystä ei kaikissa tapauksissa ollut välttämättä ymmärretty täysin siten kuin se oli tarkoitettu (ks. vastaukset liitteestä). Haastattelut kuvailivat yksikköjensä toimintaa esimerkiksi seuraavasti:

”Olemme aikuisväestön palveluissa, aikuissosiaalipalvelut, maahanmuuttopalvelut ja työllistämisen edistäminen ovat samassa meidän kanssa. Meillä on siis kuitenkin kaikenikäiset vaikeavammaiset, samoin maahanmuuttopalveluissa. Teemme muiden perus- ja erityispalveluiden kanssa tiivistä yhteistyötä.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

”Olemme ylemmällä tasolla yhtenäinen vanhuspalveluiden kanssa, mutta olemme itsenäinen ja meillä on oma toimisto ja omat rahat. Sitten on asumisyksiköitä, päivätoimintayksiköitä ympäri kuntaa jne.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

Yksi haastateltu kuvasi tulevaa organisaatiomuutosta sekä siihen liittyviä pelkoja. Muutokseen liittyi muun muassa huoli siitä, miten nuorten vaihtuvat elämäntilanteet pystytään huomioimaan tulevaisuudessa, kun samassa yksikössä hoidetaan myös ikäihmisten asioita.

”Olemme vielä omassa yksikössämme, mutta 1.6. meidän organisaatiomme muuttuu. Sen jälkeen olemme ikäihmisten ja mielenterveyden kanssa samassa. Kuinka asiat kohtaavat, kun ikäihmiset tulevat samaan, kun olemme kuitenkin myös lasten ja nuorten kanssa tekemisissä? Kaikille tulee sama esimies: miten hän ymmärtää nuorten ja vammaisten kuviot, jos hänellä ei ole tältä puolel-

1. On mahdollista, että osa vastaajista on kuvailut vain vaikeavammaisten asiakkaiden asioiden hoitoon liittyviä työtehtäviä. On todennäköistä, että kuntien vammaispalveluyksiköissä hoidetaan yleisemmin myös kehitysvammaisten asioita kuin mitä tässä kyselyssä ilmenee.

ta mitään kokemusta, tämä on kuitenkin niin oma maailmansa? Että huomioidaanko siinä nuorten asioita ja eri elämäntilanteita, se on ihan erilaista kuin aikuisten (asioiden hoitaminen).” (haastattelu: sosiaaliohjaaja, 50 000 – 100 000 asukasta)

Yksiköissä ei yleensä ollut omia nimettyjä työntekijöitä vastaamassa nuorten palvelusta. Näin oli 13 vastaajan kohdalla, kun taas kymmenen vastaajan kohdalla nimetty työntekijä oli. Yksi jälkimmäiseen ryhmään lukeutuva vastaaja kertoi, että työparin kanssa on työnjako, jonka mukaan työntekijä nimetään. Yksi alle 10 000 asukkaan kunnassa asunut vastaaja kertoi, että vammaispalveluissa on yksi työntekijä (hän vastasi kysymykseen kyllä). Yksi vastaaja ei vastannut kysymykseen.

Avovastauksissa ja haastatteluissa kummassakin palvelun järjestämistavassa nähtiin etuja. Lapsiin ja nuoriin erikoistuneet työntekijät pystyvät keskittymään ikäkaudelle tyypillisiin asioihin:

”Meillä on erikseen nuorten ja aikuisten työntekijät. Nuoret ovat 0 – 30 vuotiaita, (heidän kanssaan työskenteleviltä) työntekijöiltä edellytetään kokemusta lapsista ja nuorista. Samoja palveluja myönnetään kuin aikuisillekin, mutta otetaan huomioon nuoren erityistarpeet.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Lasten ja nuorten tarpeet ovat toki erilaiset kuin vaikka ikääntyneillä. Meillä on profiloituneet palveluohjaajat lapsiin ja nuoriin, koska verkosto on niin erilainen ja rakenteet ovat niin moninaiset. Ei ole esimerkiksi kehitysvammaisille omia, vaan on tosiaan lapset ja nuoret omana ryhmänään. Tiedetään, mikä on normielämässä keskeistä ja miten sitten vamman kanssa siihen sovitaan.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

Ne, jotka tekivät kaiken ikäisten kanssa työtä, korostivat sitä, että työntekijälle on mieluista kohdata nuoria asiakkaita, joita on – varsinkin fyysisesti vammautuneita – asiakkaina vähän suhteessa muihin ikäryhmiin. Tästä erityisasemasta saattaa olla myös nuorille vammaisille asiakkaille ”hyötyä”.

”Kaikki tekevät postinumeron mukaan vauvasta vaariin. Ei ole kokemusta muunlaisesta. Olisi tietysti varmaan hyvät puolet siinäkin, että pystyisi keskittymään tietyn ikäryhmän asioihin. Toisaalta tämä on kyllä kauhean mielenkiintoista sikäli, että on todella vaihtelevia asioita. Näen työntekijän näkökulmasta rikkaute-na.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”He nousevat meidän sosiaalityössä omana ryhmänään esille, jos puhutaan muista kuin kehitysvammaisista, sillä heitä on aika vähän. Suurin osa henkilökohtaisen avun asiakkaista on keski-ikäisiä tai sen ylittäneitä, 18 – 30 -vuotiaita ei hirveän paljon ole lukumääräisesti. Sosiaalityöntekijällekin on mukava tavata nuoria asiakkaita heidän vaihtuvien elämäntilanteidensa takia.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 100 000 – 200 000 asukasta)

”Usein kun on tavannut omaa elämää aloittelevaa nuorta, niin on hirveän hyvä fiilis sen jälkeen. Ovat niin mukavalla tavalla eteenpäin katsovia ja positiivisia, kun tässä työssä on myös paljon sitä, että ei olla aina niin iloisten asioiden äärellä.

Kun on nuori asiakas, joka ensimmäistä kertaa haluaa itse hoitaa asioitaan, niin jotenkin hän vähän niin kuin kiillaa jonojen ohi, että jotenkin haluaa palvella eri-

tyisen hyvin sellaisessa elämäntilanteessa olevaa ihmistä. En tiedä, onko se sitten muiden asiakkaiden kannalta reilua. Omassa päässä on sellainen olo, että nyt tämä on tärkeätä, nyt täytyy asioiden onnistua. Ne on aika ihania nimittäin ne asiakastilanteet, kun nuori tulee tänne intoa täynnä itsenäisen elämän alussa. Kyllä sen haluaa onnistuvan.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

5 Nuorten erilaiset palveluntarpeet sekä nuoren omien mielipiteiden huomioiminen (kysymykset 7 ja 8)

Useimmat vastaajat vastasivat kysymykseen nuorten erilaisista palveluntarpeista yksiselitteisesti ja lyhyesti kyllä tai totta kai. Jos vastausta perusteltiin, perustelu liittyi yleensä ikäkauteen liittyviin palveluntarpeisiin (itsenäistyminen, opiskelun aloittaminen). Monessa vastauksessa mainittiin myös, että nuoria halutaan nimenomaan kannustaa opiskelemaan ja muutenkin itsenäiseen elämään.

”Kyllä ainakin osittain (on erilaiset palveluntarpeet), itsenäistymisvaiheessa juuri kun muuttaa lapsuudenkodista. Tietty ne palvelut on sinänsä samoja kuin yksinään asuvilla aikuisilla, mutta onhan se tilanne sinänsä erilainen.” (sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

Yksi vastaaja pohti monipuolisesti nuorten erilaisia palveluntarpeita sekä sitä, miten tämä heijastui työotteeseen:

”Nuorten vammaisten palveluntarpeet poikkeavat mielestäni huomattavasti muiden ikäryhmien palveluntarpeista. Nuoret ovat usein aktiivisempia ja tarvitsevat joustavampia palvelun tuottamistapoja kuin vanhemmat asiakkaat. Nuorten asiakkaiden elämäntilanteet ovat muuttuvia ja he tarvitsevat rinnalla kulkevaa työntekijää, joka auttaa muuttuvissa elämäntilanteissa. Muutokset voivat olla hyvinkin nopeita, esim. opiskelupaikan saaminen toiselta paikkakunnalta, jolloin vammaispalvelujen järjestäminen toiselle paikkakunnalle on tapahduttava nopeasti. Nuoret tarvitsevat usein myös yleistä ohjausta ja neuvontaa esim. elämänhallintaan liittyvissä kysymyksissä.” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Paitsi itsenäistymiseen liittyvien isojen kysymysten heijastumista palveluntarpeisiin, moni vastaaja kiinnitti huomiota myös siihen, että vammaisten nuorten pitäisi voida viettää samanlaista elämää kuin muutkin saman ikäiset. Nuoren pitäisi pystyä harrastamaan ja viettämään aikaa kavereiden kanssa ilman vanhempia.

”On monesti tuen tarvetta siinä, että pääsisivät itsenäistymään vanhemmistaan. Myös harrastuksiin pääseminen, miten pääsee viettämään aikaa kavereiden kanssa, teini-ikäinen ei enää mielellään kulje vanhempien kanssa noissa menoissa. Miten rohkaistutaan lähtemään opiskelemaan, itsenäiseen elämään tukeminen, myös vanhemmat voivat tarvita rohkaisua.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Vammaisille nuorille on vaikea löytää sopivia harrastuksia. Ei pystytä keräämään isoja harrastusporukoita. Toinen on vertaistuki, jota on vaikea saada oman kunnan alueella.” (haastattelu: sosiaaliohjaaja, 50 000 – 100 000 asukasta)

”Koulunkäynnin järjestelyt. Harrastustoiminta aktiivisempaa kuin muulla asiakaskunnalla.” (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Muutama vastaaja toi esille sen, etteivät nuorten erilaiset palveluntarpeet välttämättä liittyneet pelkästään ikäkauteen vaan myös yhteiskunnan muutokseen, joka näkyisi ensin nuorten asenteissa.:

”Kyllä on, yhteiskunta on muuttunut ja nuoret osaavat jo vaatia palveluja, ovat valmiimpia muuttamaan itsenäisesti.” (palvelupäällikkö, yli 200 000 asukasta)

”Palvelutarpeet ovat suhteellisen samanlaisia, mutta nuoremmat ovat innokkaampia kokeilemaan erilaisia mahdollisuuksia toteuttaa palveluja.” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Muutama vastaaja/haastateltava korosti sitä, että kaikkien asiakkaiden palveluntarpeet ovat yksilöllisiä.

”Kaikkien asiakkaiden palveluntarve on yksilöllinen iästä riippumatta. Palveluntarve on lasten ja nuorten kohdalla tarpeen arvioida juuri siirtymävaiheissa.” (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Ajattelen aina asiakkaita yksilöinä. Aina on yksilöllinen tarve, kun tulee uusi asiakas. Lähdetään liikkeelle siitä, mikä on juuri tämän yksilön tarve ja mitkä ovat hänen ja hänen lähiympäristönsä voimavarat. Ovatko peruspalvelut sellaisia, että ne vastaavat (tarpeisiin) ja sitten lähdetään niiden peruspalveluiden ympärille räätälöimään, mitä tarvitaan.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että nuoren mielipide palveluita järjestettäessä pystytään huomioimaan. Lähes kaikissa vastauksissa mainittiin kuitenkin myös nuoren mielipiteen huomioimiseen liittyviä ongelmia ja rajoituksia.

Kyselyssä yleisimmin mainittu nuoren mielipiteen huomioon ottamiseen liittyvä vaikeus oli vanhempien vaikutus (kuusi mainintaa), mutta silloinkin tilanteet vaihtelivat.

”Itselläni on tapana aina kysellä asioita suoraan asiakkaalta/nuorelta. Joskus haasteita aiheuttavat aktiiviset vanhemmat jotka eivät anna nuoren tuoda itse mielipiteitään esiin.” (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Joskus nuoren mielipide jää kovasti varjoon vahvojen vanhempien linjatessa miten asioiden pitää mennä.” (palveluohjaaja, alle 10 000 asukasta)

”Varsinkin sellaiset nuoret, jotka muuttavat asumaan ihan itsenäisesti, itsenäiseen asuntoon, niin että sinne sitten tulee palvelut, niin heitä olen tavannut kahden kesken täällä tai heidän kumppaninsa kanssa, joskus on ollut joku vanhempikin – mutta minulle ei ole tullut sellaista tilannetta, että vanhempien ajatukset olisivat olleet ristiriidassa nuoren kanssa. En ole kokenut, että vanhemmat olisivat puuttuneet asiaan väärällä tavalla tai yrittäneet liikaa ohjailla. Ehkä kehitysvammahuollon puolella sitäkin esiintyy.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

Joissakin kunnissa oli omaksuttu erityisiä käytäntöjä, jotta nuoren oma mielipide tulisi varmasti kuulluksi. Esimerkiksi lomakkeissa saattoi olla kohta nuoren mielipiteelle, jotta työntekijä muistaisi sen varmasti kysyä.

”Vahvistetaan omaa näkemystä samoin kuin aikuisten kohdalla. Esimerkiksi

palvelusuunnitelmaan kirjataan aina erikseen lapsen tai nuoren oma mielipide, sitten erikseen vanhemman mielipide. Uudet työntekijätkin koulutetaan tähän. Lomakkeissa on siis kohdat tähän. (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

Maahanmuuttajaperheissä nuoren oman tahdon mukaan toimiminen voi olla aivan erityisen vaikeata:

“Uutena haasteena etenkin pääkaupunkiseudulla on monikulttuurisuus. Asioita saatetaan hahmottaa ihan eri tavalla kuin valtakulttuurin parissa mikä on normaalia ja mikä ei ja kuka voi muuttaa kotoa ja kuka ei, mihin nuori saa lähteä ja mihin ei. Tuovat uusia ammattitaitovaatimuksia työntekijöille. Voi olla, että vanhemmilla ja nuorilla on ihan eri kulttuuritausta. Vanhempi voi kokea, että on häpeä kaikille, jos vammainen nuori muuttaa kotoa pois, ettei sellaista häpeää voida tuottaa, että ajettaisiin nuori kotoa pois. Nuorten itsenäistyminen on siis monenlaista nykyään, ei ole ainoastaan valtaväestön itsenäistymistä.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

Usein nuoren oman mielipiteen huomioon ottamista vaikeutti vastaajien mielestä myös yksinkertaisesti se, että palvelutarjonta oli rajallista (viisi mainintaa) tai sitten palveluita ei ole haluttu myöntää.

“Omasta mielestäni tarjolla olevat palvelut ovat joskus liian kapeita huomioivan aktiivisen nuoren elämää. Tämän vuoksi joskus tulee vaikeuksia huomioida nuoren avun tarpeita. Esimerkiksi henkilökohtaista apua tulisi käyttää suunnitelmallisesti, mutta kenen vammattoman nuoren elämä on kovin suunnitelmallista?” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

“Koen, että asiakkaan mielipidettä voidaan ottaa huomioon paljon. Palveluita järjestettäessä voi olla vaikea toteuttaa mielipidettä täysin noudattaen ottaen huomioon keskisuudessa kunnassa toimiminen (palveluntuottajia vähän, nuoria vammaisia vähän)”. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

“On mahdollista että kilpailutusten tuloksena käytettävissä olevien palveluntuottajien määrä kapenee, esim. henkilökohtainen apu tai palveluasuminen. Näissä tilanteissa on tärkeää kirjata ylös asiakkaan yksilölliset mielipiteet ja mahdollisuuksien mukaan tarjota asiakkaan tarpeita parhaiten vastaava vaihtoehto.” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

“Jos nuori ei pysty tai halua asua itsenäisesti, niin täältä puuttuu sellainen nuorten ryhmäkoti. Itsenäisesti asuminen on monelle kuitenkin hyvin yksinäistä. Sellaiselle nuorten asiakasryhmälle, joka toivoisi itsenäistymisvaiheessa ryhmämuotoista asumista joko pysyväksi tai välivaiheena, niin sellaiselle ei ole tarjota palvelua.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

“Joskus on jouduttu tekemään hylkääviä päätöksiä sellaisista, että nuori hakee omaan kotiin tosi isoja asunnon muutospalveluja, joita ei kuitenkaan täällä katsota, että olisi vammaispalvelulain puitteissa välttämätöntä myöntää. Meidän näkökulmasta ne eivät siis ole olleet välttämättömiä.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

Joustavat käytännöt mahdollistivat nuoren mielipiteen parempaa huomioimista. Haastattelussa sosiaaliohjaaja pohti aihetta monipuolisesti.

“Riippuu iästä, mitä lähemmäksi tullaan 18 vuotta, niin ohitan vanhemmat. Jos nuori ei esimerkiksi halua henkilökohtaista apua, niin ei sitä sitten anneta. Meillä

on sellainen momentti kuin muu palvelu ja tukitoimi, sen kautta voidaan räätälöidä. Aika paljon luovitaan asioiden suhteen, yritämme olla joustavia. Esimerkiksi vanhempi sisarus voidaan kouluttaa perhehoitajaksi. Nykyisin palveluvalikko on aika laaja, se on kiva, on palveluseteliä ja ostopalvelua jne. Ainoa mikä on vaikea järjestää, on tilapäishoito yksikössä.” (haastattelu: sosiaaliohjaaja, 50 000 – 100 000 asukasta)

Muutamassa vastauksessa tuotiin yhtenä vaikeutena esille se, että nuori ei välttämättä tiedä itse mitä haluaa – tai niin, että nuoren mielipide ei työntekijän mielestä ole järkevä. Tosin useampi toi esille sen, että nuoret nimenomaan tietävät, mitä haluavat:

”Kyllä pystyn ottamaan huomioon ja täytyykin pystyä. Vaikeuksia tulee siinä, jos nuori ei yhtään hahmota omaa tuen tarvettaan.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Jos vammaisella nuorella ei ole mitään käsitystä mitä itse haluaa, niin työskentely on hankalaa. Ketä pitäisi kuunnella, kuka päättää?” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 100 000 – 200 000 asukasta)

”Meillä lähdetään siitä, että kuunnellaan asiakkaan tilannetta ja koetetaan tukea hänen omaa suunnitelmaansa. Sosiaalityön tarkoituksena on ylipäänsä se, että asiakas menee elämässään hyvään suuntaan. Joskus tietysti näkee, että jokin toinen ratkaisu voisi olla parempi, mutta yritämme kunnioittaa (nuoren omaa tahtoa). Jotkut esimerkiksi sanovat, että kaverit auttavat, mutta yritämme sanoa, että heillä on oikeus myös palveluihin.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 100 000 – 200 000 asukasta)

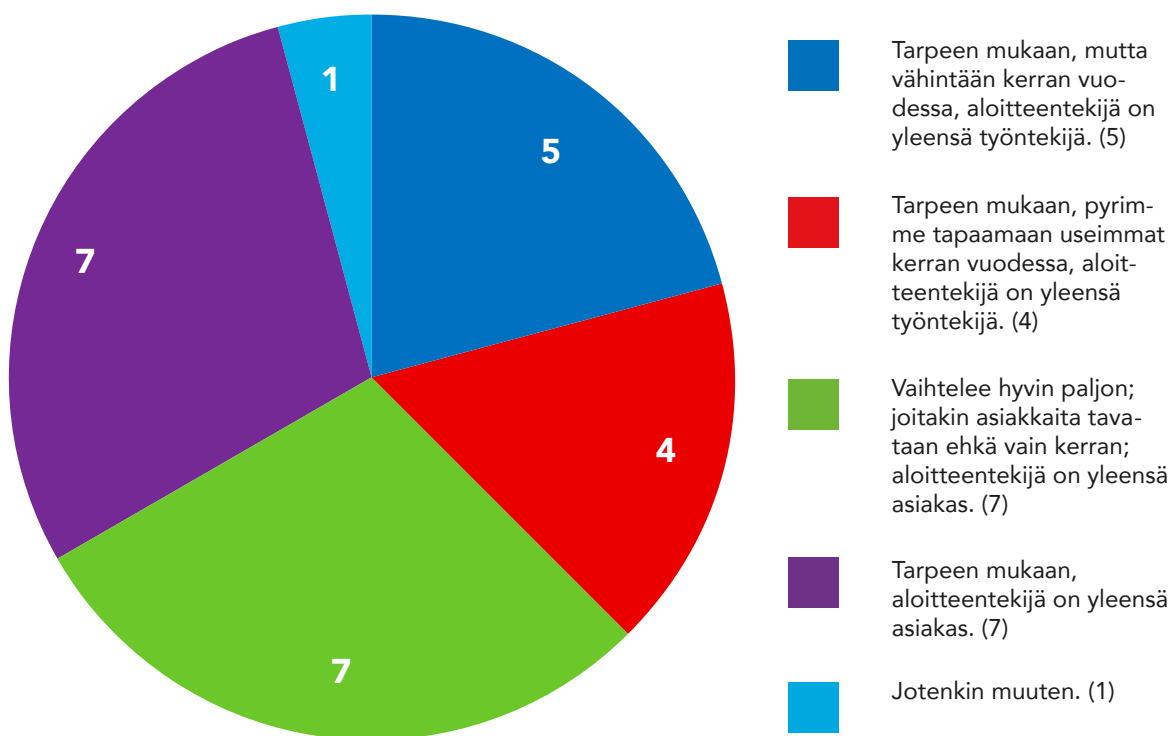
”(Nuoren mielipiteet) näkyvät aika hyvin, jos vain nuori pystyy kertomaan ne. Nykyään liikuntavammaiset nuoret pystyvät aika hyvin kertomaan. Opiskelun mahdollistaminen on tärkeitä. (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Pidän myös tärkeänä, että nuoren annetaan olla ajatteleva ja ymmärtävä ihminen, joka voi itse tehdä päätöksiä, toisaalta myös vastuuta ikäkautensa mukaisesti. Että kohdellaan häntä hyvässä ja pahassa hyvin pitkälle ikäisensä mukaisena nuorena, ei minään holhokkina.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Näen heidän tarpeisiinsa vastaamisen helpompana, koska ovat selkeämpi asiakasryhmä kuin ikääntyvät, jossa pitää arvioida ikääntymisen vaikutusta ja on sitä rajanvetoa. Nuoret ovat aika selvillä omista asioistaan ja pyrkivät itse hoitamaan omat asiansa. Koen heidät asiakkaina helppoina vaikka tietenkään heidän tilanteensa ei ole helppo.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

6 Kuinka usein yksikön nuoria asiakkaita tavataan, kuka tekee aloitteen tapaamiseen ja kuinka usein palvelusuunnitelma päivitetään (kysymykset 9 ja 10)

On ilmeistä, että asiakkaiden tapaamistiheys sekä se, kuka tekee aloitteen tapaamiseen, vaihtelee paljon. Lähes kaikki vastaajat onnistuivat valitsemaan mieleisensä vaihtoehdon tarjolla olleista vastausvaihtoehdoista. Yleensä aloite tapaamiseen tuli asiakkaalta (14 vastaajaa). Varsinkin haastateltavat toivat esille sen, että vammaiset nuoret eivät ole välttämättä niin sanotun sosiaalityön tarpeessa vaan toisinaan riittää, että tarpeelliset apuvälineet on järjestetty. Näin tapaamisten ja palvelusuunnitelman päivittämisen väli voisi olla useampiakin vuosia.

Kuvio: Kuinka usein asiakkaita tavattiin ja kuka teki aloitteen tapaamiseen

Jotenkin muuten -vaihtoehdon valinnut vastasi: "useimmiten kuitenkin tapaan useita kertoja vuodessa varsinkin sellaisia nuoria, jotka ovat itsenäistymässä lapsuuden kodistaan." (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Haastatellut kuvasivat monipuolisesti tapaamisten järjestämistä:

"Tilanne ratkaisee sen kuinka usein asiakasta tavataan. Aloitteen voi tehdä asiakas itse, omainen tai muu yhteistyötaho." (haastattelu: sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Useimmiten yhteydenotto tulee asiakkaan tai omaisen puolelta. Joskus tavataan vain ihan sen kerran, ja sovitaan miten palvelut järjestetään ja tilannetta seurataan joko sähköpostitse tai puhelimitse ja ehkä kerran vuodessa päivitetään tilanne. Joskus se nivelkohta edellyttää useammankin tapaamisen ja vähän eri porukalla. Yleisintä on että kerran tavataan, mutta todella vaihtelevaa. Jos asiakas haluaa useammin niin totta kai.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Tarpeen mukaan. Tarpeet ovat niin erilaiset, ei voi olla niin, että jokainen kävisi tietyn ajan välein. Liikuntavammainen nuori voi olla hyvin samanlainen kuin muutkin nuoret, että hän ei edes tarvitse meitä, kunhan saa sen luiskan siihen oviaukkoon. Olemme siitä poikkeava sosiaalityön yksikkö, että kaikilla asiakkaila ei ole suinkaan elämänhallinnan ongelmia, heillä on vain jokin vamma ja kun he saavat luiskat ja kahvat ja kynnyksen poistot, niin he eivät tarvitse sosiaalityötä. On mahdollista, että tavataan vain kerran ja sitten ihmisestä ei kuulla pariin kolmeen vuoteen, koska hän ei ole mitään vailla.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Vaihtelee, pyritään olemaan mukana hoitokokouksissa. Olen itsekin laittanut kirjettä, jos huomataan, että palvelusuunnitelmaa ei ole päivitetty vähään aikaan. Vaikeavammaisiksi luokiteltavia nuoriahan on vähän.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Noin kerran vuodessa, vähän harvemminkin (tavataan). Jos tulee muutoksia, niin sitten useammin. Aloite tulee yleensä minulta. Tällä hetkellä en aivan pysty siihen kerran vuodessa, asiakaskunta on todella laaja, mutta se on tavoite. Aina kun tapaan, niin päivitän palvelusuunnitelman.” (haastattelu: sosiaaliohjaaja, 50 000 – 100 000 asukasta)

”Palveluohjaus edellä mennään. Jos on laaja-alaisia haasteita, niin omana työntekijänä on sosiaalityöntekijä. Olisi ideaalia, että tapaamisia olisi useinkin. Lasten ja nuorten kanssa työskentelvillä on vähän vähemmän asiakkaita kuin aikuisten kanssa työskentelevillä. Yritetään olla (mukana) nivelvaiheissa, koulun ym. mukana myös esimerkiksi niin sanottujen hiljaisempien asiakkaiden kanssa, yritetään saada ennakoiva ote mukaan, ettei jatkossa tulisi yllätyksiä. Monihan ei tarvitse sosiaalipalveluja sen kummemmin, joillakin taas vammaisuudesta johtuvat haasteet ovat moninaisemmat. Joskus taas voivat esimerkiksi apuvälineet ja muutostarpeet vaatia paljonkin työtä, vaikka ei tarvittaisikaan muuta sosiaalityötä.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

Nuoren asiakkaan palvelusuunnitelma päivitettiin yleisimmin ilmeisesti puhtaasti tarpeen mukaan tilanteiden vaihtuessa. 17 vastaajaa valitsi vastausvaihtoehdon: Tarpeen mukaan; toisinaan useamman kerran vuodessa, toisinaan muutaman vuoden välein. Viidessä kunnassa palvelusuunnitelma päivitettiin tarpeen mukaan, mutta vähintään kerran vuodessa ja kahdessa tarpeen mukaan, yleensä harvemmin kuin kerran vuodessa.

”Palvelusuunnitelma tapaamisen yhteydessä tilanteen muuttuessa, ei vuosittain, jos ei ole mitään erityistä ollut. On ehkä vähän valitettavastikin asiakkaan vastuulla sitten kun on se yhteydenottotarve.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Palvelusuunnitelma päivitetään tarvittaessa, jonkun kohdalla elämäntilanteiden vaihtuessa voi olla pari kolme kertaa vuodessa. Yhteydenotto asiakkaalta, omaiselta tai lähityöntekijältä.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 100 000 – 200 000 asukasta)

”Palvelusuunnitelma päivitetään tarpeen mukaan, mutta lapsen ja nuoren kohdalla päivitetään vuosittain, jopa useamminkin. Sitten kun tilanne on vakiintunut ja parikymppinen on muuttanut kotoa, niin sitten päivitetään taas harvemmin. Ei pelkän päivittämisen takia päivitetä.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Yksilöllisesti. Osalla esim. kerran vuodessa; tietyissä ryhmissä on ne nivelvaiheet; osalla varsin harvoin. Kun isoja asioita tapahtuu, niin on hyvä, että vammaispalvelut on silloin kunnossa.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 50 000 –100 000 asukasta)

7 Vammaispalvelun tilojen ja viestinnän esteettömyys (kysymys 11)

Julkisten tilojen tulisi olla esteettömiä Suomen lainsäädännön mukaan. Kuitenkin vain 17 kyselyyn osallistuneessa kunnassa vammaispalvelun tilat olivat esteettömät, kuudessa ne olivat osittain esteettömät ja yhdessä eivät lainkaan.

Kysyttäessä vammaispalvelujen tilojen ja viestinnän esteettömyydestä vastaajat saivat valita kaikki vaihtoehdot, jotka kuvasivat heidän tilannettaan.

Kaksi kolmasosaa (16) vastaajista kertoi, että asiakkaat tavataan aina tai lähes aina kotikäynnillä. Näistä 11 kohdalla myös tilat olivat esteettömät ja viiden kohdalla osittain esteettömät. Niissä kahdeksassa kunnassa, joissa asiakkaita ei tavata aina tai lähes aina kotikäynnillä, olivat tilat esteettömät viidessä kunnassa, yhdessä ne olivat osittain esteettömät ja yhdessä alle 10 000 asukkaan kunnassa tilat eivät olleet esteettömät, vaikka vammaiset asiakkaat siellä asioivat.

Viestintä oli esteetöntä 12 vastaajakunnassa. Kuusi vastaaja kertoi, ettei viestintä ole esteetöntä ja kuusi ei kommentoinut asiasta mitään. Viestinnän vielä yleinen esteellisyys on huolestuttavaa, sillä julkiset palvelut ovat siirtymässä yleisesti verkkoon.

Myös haastateltujen kunnissa tilojen ja viestinnän esteettömyys vaihteli:

”Tilat ovat esteettömät ja paljon asiakkaita käy. Kotikäyntejä tehdään myös paljon. Viestintä on ainakin osittain esteetöntä, erilaiset yhteydenottotavat ovat mahdollisia ja verkkosivujen esteettömyyteen on kiinnitetty huomiota, sähköpostin käytöstä on sovittava erikseen.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Tilat ovat esteettömiä, mutta asiakas tavataan lähes aina omassa elinympäristössä, työntekijä menee asiakkaan luo kotikäynnille tai esimerkiksi kouluun.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 100 000 – 200 000 asukasta)

”Tilat eivät ole esteettömät ja pääasiassa tehdäänkin kotikäyntejä. Hyvin vähän käy asiakkaita toimistolla. Verkkosivutkaan eivät ole esteettömät. Minä kyllä hoidan myös sähköpostilla asioita. Asiakasneuvotteluita on siirretty myös Lynciin ja Skypeen.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

8 Ajankäyttö (kysymys 12)

Vastaajilla oli varsin hyvin aikaa asiakkaille: kukaan ei valinnut vaihtoehtoa 'aikaa on täysin riittämättömästi' ja ainoastaan kolme vastaajaa ilmoitti, että aikaa on lähes aina liian vähän. Neljän kohdalla aikaa oli usein liian vähän. Enemmistö (13) vastaajista kertoi, että aikaa oli useimmiten riittävästi ja neljän kohdalla aikaa oli aina tai lähes aina riittävästi. Haastateltujen työntekijöiden mielestä aikaa tuntui olevan useimmiten liian vähän: välillä ehti hoitaa vain tärkeimmät työtehtävät ja usein toistuvat erikoistilanteet lohkaisivat ison osan käytettävästä olevasta ajasta.

"Aikaa on liian vähän. Asiakasmäärät ovat todella suuret. Olen kuitenkin kokenut, että kun on nuori asiakas, joka ensimmäistä kertaa haluaa itse hoitaa asioitaan, niin jotenkin hän vähän niin kuin kiilaa jonojen ohi, että jotenkin haluaa palvella erityisen hyvin sellaisessa elämäntilanteessa olevaa ihmistä. En tiedä, onko se sitten muiden asiakkaiden kannalta reilua.. Omassa päässä on sellainen olo, että nyt tämä on tärkeätä, nyt täytyy asioiden onnistua. Ne on aika ihania nimittäin ne asiakastilanteet, kun nuori tulee tänne intoa täynnä itsenäisen elämän alussa. Kyllä sen haluaa onnistuvan." (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

"Meillä ei ole riittävästi aikaa antaa muuttovalmennusta ja auttaa oman elämän suunnittelussa. Sosiaalityöntekijöillä ei varsinkaan ole aikaa, mutta myös palveluohjaajilla on liikaa työtä, he voisivat sopia siihen. Netistä löytyy materiaaleja, mutta tukea tarvittaisiin enemmän, tässä on selvä puute." (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 100 000 – 200 000 asukasta)

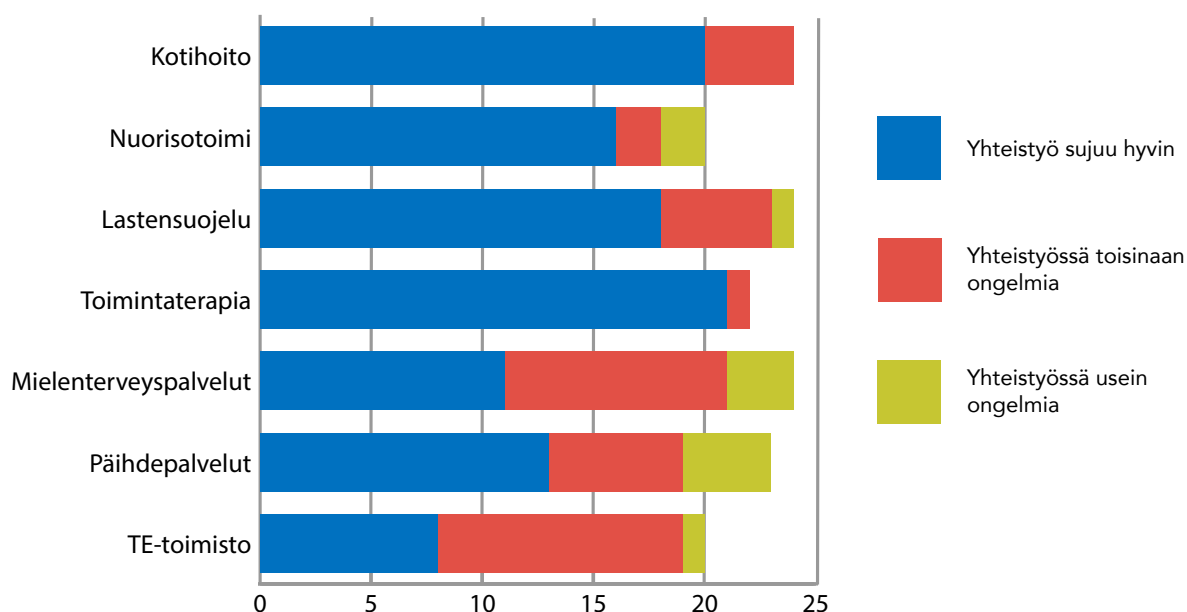
"(Työntekijät) saa kiinni, kun on puhelinajat, mutta kyllä jokainen varmaan toivoo, että olisi enemmän aikaa asiakkaille." (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

"Aika on aika tiukalla, se on pakko sanoa. Asiat voisi paremminkin tehdä. On vähän kausittaista, nyt on sellainen vaihe, että on ihan kauhean kiire. Koko ajan joutuu tekemään priorisointia, kiireisimmän asian hoitaa. Yritän olla silloin läsnä, kun olen asiakkaan kanssa. Ei aina haittaa, jos varsinaisen päätöksen muotoilu vähän viivästyisi, kun asiakas tietäisi jo etukäteen, mikä päätös tulee olemaan." (haastattelu: sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

"Välillä paremmin, välillä huonommin... Jos olisi tavallista arkea, niin sitten. Ongelma on siinä, että erilaisia poikkeustilanteita on niin paljon, esimerkiksi tällä hetkellä on paljon asiakkaita, jotka voivat todella huonosti. On itsemurhakuviota, rikollisuutta ja huumeita ja ne sotkevat pakettia hyvinkin paljon. Erikoistilanteet voivat viedä paljon aikaa, yksi asiakas voi viedä viikosta ison lohkaisun." (haastattelu: sosiaalihojaaja, 50 000 – 100 000 asukasta)

9 Yhteistyö kunnan muiden viranomaisten ja TE-toimiston kanssa (kysymys 13)

Kuntien vammaisyksiköissä tehdään ilmeisen paljon yhteistyötä kunnan muiden viranomaisten ja TE-toimiston kanssa. Useimmiten se sujui hyvin. Eniten ongelmia raportoitiin yhteistyössä mielenterveys- ja päihdepalvelujen sekä TE-toimiston kanssa.

Kuvio: Yhteistyö kunnan muiden toimielinten sekä TE-toimiston kanssa

Kaikki vastaajat tekivät yhteistyötä kotihoidon kanssa ja useimmiten (20 vastaajaa) se sujui enimmäkseen hyvin. Vain neljä vastaajaa kertoi, että yhteistyössä kotihoidon kanssa on toisinaan ongelmia.

Nuorisotoimen kanssa yhteistyötä teki 20 vastaajaa ja 16 tapauksessa yhteistyö sujui enimmäkseen hyvin. Kahdessa kunnassa yhteistyössä esiintyi toisinaan ongelmia ja kahdessa kunnassa ongelmia oli usein.

Lastensuojelun kanssa tekivät yhteistyötä myös kaikki kunnat. 18 tapauksessa yhteistyö sujui enimmäkseen hyvin, viidessä kunnassa ongelmia oli toisinaan ja yhdessä kunnassa niitä oli usein.

Toimintaterapian kanssa yhteistyötä teki 22 vastaajaa. Lähes aina (21 vastaajaa) yhteistyö sujui hyvin. Vain yhden vastaajan kunnassa esiintyi toisinaan ongelmia.

Mielenterveyspalvelujen kanssa yhteistyötä teki 23 vastaajaa. 11 tapauksessa yhteistyö sujui enimmäkseen hyvin, kymmenessä ongelmia esiintyi toisinaan ja kolmessa kunnassa ongelmia oli usein.

Myös päihdepalvelujen kanssa tehtiin yhteistyötä 23 kunnassa. 13 kunnassa yhteistyö sujui enimmäkseen hyvin, toisinaan oli ongelmia kuudessa kunnassa ja neljässä kunnassa ongelmia oli usein.

Yhteistyössä TE-toimiston kanssa löytyi eniten tyytymättömyyden aiheita. Yhteistyötä TE-toimiston kanssa teki 20 vastaajaa ja vain kahdeksan koki, että yh-

teistyö sujui enimmäkseen hyvin. 11 vastaajan mukaan ongelmia oli toisinaan ja yhden vastaajan mukaan ongelmia oli usein.

Muista yhteistyötahoista vastaajat mainitsivat kerran koulutoimen, jonka kanssa yhteistyö sujui enimmäkseen hyvin sekä samoin kerran kunnan teknisen osaston, jonka kanssa yhteistyössä oli toisinaan ongelmia.

Haastatellut kuvailivat monipuolisesti yhteistyötä kunnan muiden toimijoiden kanssa:

”Kaupungin sisällä on hyvää yhteistyötä. Kaupungissa on paljon nuorten ja nuorten aikuisten matalan kynnyksen palveluita liittyen yleiseen sosiaalityöhön, esimerkiksi peliriippuvuudet vammaisilla nuorilla ohjataan niihin palveluihin, mitä muutkin nuoret käyttävät, tarvittaessa työntekijä menee mukaan. Osa vammaisista nuorista asioi pelkästään vammaispalveluihin liittyen, osa myös muissa palveluissa. Isompi haaste on TE-keskuksen puoli työllistymiseen liittyvissä kysymyksissä samoin sekä nuoriso- että aikuispsykiatria. Palveluihin pääseminen on hankalaa – toki se on varmaan valtakunnallinenkin ongelma.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 100 000 – 200 000 asukasta)

”(Yhteistyö) onnistuu kyllä. Yleisin yhteistyökumppani on kotihoito, lastensuojelu myös sekä toimintaterapeutit, jonkin verran myös päihdepalvelut. Työntekijät tekevät yhteisiä kotikäyntejä. Meillä on sellainen sopimus, että työntekijät selvittävät ensin keskenään, minkälaista apua asiakas tarvitsee ja sitten esimiehet sopivat keskenään, miten toimitaan. On toiminut hyvin.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Joutuu toisinaan vähän vääntämään esimerkiksi kotihoidon kanssa (siitä, että vammaisillakin) on oikeus kunnan peruspalveluihin. Esimerkiksi eräs, jolla avustajat vaihtuivat usein, niin hän toivoi, että tietyissä intiimeissä toimenpiteissä voisi kotihoito avustaa. Tämä helpottaisi henkilökohtaisen avun rekrytointia. Sitä piti topakasti vääntää kotihoidon kanssa, sillä sanoivat, että hoitavat vain ikäihmisten asioita. Piti oikein hoitaa ylemmän tahon kautta sitä asiaa, että kuntalaisella on oikeus peruspalveluun.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Olemme vähän kummallinen saareke muiden toimijoiden mielestä, kukaan ei ilmeisesti tunne meidän toimintaa ja työtä riittävästi. Meille todella paljon tarjotaan myös sellaista, mikä mielestäni ei kuulu meille. Pitäisi käydä ensin läpi peruspalvelut, miten ne vastaa palveluntarpeeseen. Olen käynyt kertomassa kyllä eri toimijoille meidän palveluista. (Muita) hämmentää se erityisen tuen tarve.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Lähtökohtaisesti hyvin, mutta varmasti on parannettavaa meidän ja muiden toiminnassa... Sosiaalihuoltolain uudistus tuotti sellaista uutta, että kun lähtee kirjallinen pyyntö, niin meillä on oikeus saada tietoa ja yhteistyötä. On otettava aikaa ja soviteltava aikataulut yhteen, mikä on usein haasteellista. On (kuitenkin) selkeytynyt lain ja sen tulkintojen kautta, ei ole enää sitä, että onko pakko mennä kun ei ole aikaa. Nyt laki määrää yksiselitteisesti yhteistyöhön.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

”Toivon, että työnantajat palkkaisivat paremmin vammaisia nuoria. Yhteistyö TE-toimiston kanssa ei pelaa ollenkaan, nyt kun yksi tuttu työntekijäkin lähti sieltä. Yksi vaikeus on, että kaikki yhteydenotot pitäisi pelata tekniikan kautta, pitäisi olla enemmän kasvokkaista palvelua. Olisi hyvä, jos voisi päästä töihin muuallekin kuin järjestöihin.” (haastattelu: sosiaaliohjaaja, 50 000 – 100 000 asukasta)

10 Budjetti, sen riittävyys ja näkemykset henkilökohtaisesta budjetista (kysymykset 14 – 16)

Yhtä lukuun ottamatta kaikki vastaajat kertoivat, että vammaispalveluyksiköllä oli käytössään oma budjetti. Yhdessä 10 000 – 50 000 asukkaan kunnassa samassa budjetissa oli myös mielenterveyskuntoutujien palvelut.

Useimmissa vastaajakunnissa vammaispalveluille oli budjetoitu riittävästi rahaa, sillä 16 vastaajaa ilmoitti, että useimmiten myös tarpeellisia harkinnanvaraisia palveluita pystyttiin tarjoamaan. Seitsemässä kunnassa lakisääteiset palvelut pystyttiin tarjoamaan, mutta usein jopa hyvin perustellut ja tarpeelliset harkinnanvaraiset palvelut jäivät toteutumatta. Yhdessä 10 000 – 50 000 asukkaan kunnassa oli ainakin toisinaan vaikeuksia tarjota jopa lakisääteiset palvelut.

Näyttäisikö siltä, että ongelmat: ajanpuute ja niukka budjetti, esiintyisivät samoissa kunnissa? Näin ei näyttäisi olevan, vaan niissäkin kunnissa, joissa perusteltuja harkinnanvaraisia palveluita ei pystytty toteuttamaan, oli asiakkaille usein riittävästi aikaa.

Haastatteluissa pohdittiin monipuolisesti rahojen suuntaamisen vaikeutta vammaispalveluissa.

“Monet palveluistahan on subjektiivisia oikeuksia, joista raha ei voi loppua vaikka on ollut painetta... Yrittää niissäkin olla tarkka rahankäytössä. Harkinnanvaraisissa on kyllä välillä rahat loppuneetkin kesken vuoden. Niissä täytyy olla hirveän tarkka koko vuoden, että rahat kohdistuisivat suurimpiin tarpeisiin, on kyllä kurja tilanne, kun joutuu hylkäämään.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

“Jos lisää itsenäistä olemista ja omaehtoista suoriutumista, niin sitä kyllä miettään harkinnanvaraisia varoja suunnatessa. Se puoltaa, että voitaisiin myöntää. Vaikea erottaa, tuntuu, että se on kaikissa vammaispalveluissa se pohjavire. En tiedä, onko se tämän asiakasryhmän asioissa sen enempää esille... On niin sisäänrakennettu koko vammaispalvelulain ajatuksessa.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

“Ei meillä ainakaan organisaatiossa kuule tällaista (että vammaispalvelut maksaisivat liikaa), esimerkiksi palvelualuejohtajalta tai toimialajohtajalta. Tiedetään, että nämä perustuvat todellisiin asiakastilanteisiin ja tarpeisiin ja tiedetään, että palvelut maksavat jonkun verran. Aikaisemmin organisaatiossa oli vanhus- ja vammaispalvelut samassa, silloin verrattiin näitä jatkuvasti toisiinsa, vammaispalveluthan ovat kalliimpia. Nyt kun vammaispalvelut ovat osa sosiaalipalveluja, niin ei vastaavaa rinnastusta enää tehdä. Nyt siis näkökulma erilainen. Palvelut maksavat mitä maksavat. On kyse myös kunnan hankintaosaamisesta, että osataan kilpailuttaa jne.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 100 000 – 200 000 asukasta)

“Olisihan se ihanaa, jos se (budjetti) olisi suurempi. Lainmukaiset palvelut pystytään myöntämään. Jokainen työntekijä varmaan miettii, että olisi hyvä, jos pystyisi enemmän myöntämään. Vammaispalvelut ovat toki kalliita, mutta me tiedämme sen.. katsomme sitä, minkä hintaisia ne ovat, emmekä maksa tyhjästä. Jos esimerkiksi on kaksi firmaa, joiden väliltä valita, niin ostamme sellaiselta,

jonka minimilaskutus on pienempi, jos se on tarpeen mukaista.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Olen toisaalta hyvilläni siitä, että täällä (vs. lastensuojelussa) olen oppinut arvioimaan kustannustietoisuutta. Siitä puhutaan jatkuvasti ja palveluita pyöritellään myös siitä näkökulmasta, mutta on kyllä reilu henki siinä, että pelkästään kustannusnäkökulmasta ei tehdä kielteisiä tai asiakkaan edun vastaisia päätöksiä vaikka niitä vatkataankin. Toisaalta täällä herättää kysymyksiä taas se rahan voima palveluntarjoajien puolella, varsinkin tuntuu, että kehitysvammapuolella rahastetaan ihan sumeilematta, kun kunta on laskun maksajana. Käsittelemme myös siis laskuja, että näemme mistä meitä laskutetaan. Välillä on kyllä aika villiä touhua. Olen siis toisaalta vähän tykännytkin siitä (kustannustietoisuuden lisääntymisestä), että se niin kuin konkretisoituu täällä meillä. (Mutta) pelkästään kustannusten vuoksi minun ei tarvitse siis ammattieettisesti kestävämpiä päätöksiä tehdä.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Pystytään tarjoamaan myös perustellut harkinnanvaraiset palvelut. Yleensä en luovuta, jos olen sitä mieltä, että tämä ihminen tästä hyötyisi.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Onhan meillä tiukka budjetti, mutta olemme kuitenkin pystyneet neuvottelemaan esimiehen kanssa. Välttämättömät kyllä myönnetään esim. kodin muutostöissä, jotain saunaremontteja ei kyllä myönnetä. Ei ole vielä jouduttu sanomaan ei sellaiselle mikä on tarpeellista.” (haastattelu: sosiaaliohjaaja, 50 000 – 100 000 asukasta)

”Samanlaiset haasteet kuin muuallakin, ylityksiä tulee. Joudutaan käymään keskustelua siitä, mikä on yhteiskunnan korvattava osuus. Mikä on välttämätön, mikä tulee asiakasta tai mikä on kohtuullinen korvaus asiakkaan kannalta. Tyyppinen tapaus on kuljetuspalvelun ylimääräiset matkat. En tiedä kuntaa, jossa niitä hirveästi myönnettäisiin muuhun kuin opiskeluun ja työhön. Kyllä lapset ja nuoret edellä käydään kuitenkin keskustelua... Vaatii monialaista ja monimuotoista tukea siinä vaiheessa (kun perheessä on vammaisen lapsi/nuori). Jos ei laiteta rahaa siinä vaiheessa, saatetaan väsyä ja tarvita muutaman vuoden päästä tai aikuisena paljon enemmän tukea. Kaikille ei voida antaa ihan kaikkea mitä halutaan, vaan on valittava jokin painopiste.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

”Joka paikassa on ollut säästöjä, on ollut priorisointeja, jotka ovat kohdentuneet myös tähän ryhmään. Niitä emme pysty paikkaamaan - useinhan ajatellaan, että vammaispalvelut paikkaisivat muita (palveluita). Esimerkiksi kelan omavastuut (25 euroa) nousivat kuljetuskustannuksissa; vaikka (omavastuut ovat) vammaispalvelussa matalammat (5 euroa), niin eivät voi korvata näitä muita. Ja vastaavasti terveydenhuoltopalveluissa. Totta kai niitä palveluja (paikataan), mitä on osaamisalueella. Liittyy tietysti (myös) valtakunnalliseen kokonaispalvelujärjestelmän muokkaamiseen, miten saadaan säästöjä, millä toiminnalla saadaan tuloksellisuutta.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

Henkilökohtainen budjetti herätti kiinnostusta vastaajissa, vaikka kukaan vastaaja ei valinnutkaan vaihtoehtoa 'henkilökohtainen budjetti on käytössä'. Muutaman haastatellun kunnissa sitä oli kokeiltu tai kokeiltiin parhaillaan pienimuotoisesti. Myös muutamat kyselyvastaajat kertoivat erilaisista kokeiluista. Yhdessä kunnassa kerrottiin, että meneillään on naapurikunnan kanssa kokeilu, jossa pa-

rille asiakkaalle kokeillaan henkilökohtaista budjettia. Toisen vastaajan mukaan henkilökohtaisen avun päätöksillä korvataan vielä puuttuvaa henkilökohtaista budjettia. Kolmas vastaaja vastasi seuraavasti: 'liikkumisen tuki, henkilökohtainen avustaja esim. päivätoiminnan muuttuessa muunlaiseksi toiminnaksi. Hyvät kokemukset.'

"Henkilökohtaisesta budjetista on kaupungilla menossa pilottihanke. Toivotaan, että siitä voidaan ottaa mallia myöhemmin, viimeistään maakuntavaiheessa. Minulla ei ole henkkoht kokemusta, toimistolla on muutama asiakas, jonka kanssa on kokeiltu. Odotan kyllä mielenkiinnolla." (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

Yksi haastateltu pohti sitä, miten henkilökohtainen budjetti voisi olla ratkaisu niiden asiakkaiden ongelmaan, jotka eivät tiedä, mitä haluavat. Yksi tällainen ryhmä on sellaiset vammaiset, joita on lapsuudenkodissa kohdeltu hyvin suojelvasti.

"Nyt on aloitettu henkilökohtaisen budjetin kokeilu. Kohderyhmänä on erityisesti nuoret aikuiset, jotka eivät ole oikein löytäneet paikkaansa nykyisestä palvelujärjestelmästä... Nuorten kohdalla merkitsee paljon, onko heitä lapsuudenperheessä pidetty lapsina vai vammaisina lapsina. Vaikuttaa elämänpolun muotoutumiseen todella paljon. Jos on pidetty lapsina, joilla on vamma, on itsenäisempiä ja aktiivisempia ja ottavat selvää asioista. Ne, joita on sen vamman takia suojeltu tai pidetty.. on paljon tehty puolesta, heidän kohdalla tilanne on toisenlainen. (Kun nuori muuttaa) lapsuudenkodista on meidän tehtävänä vahvistaa nuoren ääntä. Henkilökohtaisessa budjetissahan on tarkoituksena muun muassa, että saadaan ihminen miettimään, mitä hän itse haluaa. Tällä hetkellä henkilökohtaista budjetointia kokeillaan päiväaikaisen toiminnan yhteydessä." (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 100 000 – 200 000 asukasta)

"Meillä on henkilökohtainen budjetti nyt aika isoissakin asioissa käytössä. Esimerkiksi asiakas päättää, ettei lähde palvelutaloon vaan räätälöi palvelut itselleen kotiin ja kunta voi antaa tietyn rahamäärän tai palvelulupauksen käyttöön. Toki palvelutalopaikkakin annettaisiin, mutta jos terveydentilastaan huolimatta haluaa sinnitellä kotona ja järjestää osan palveluista itse, kunta järjestää osan ja osan voi asiakas esim. ostaa jostain. Jotkut valitsevat, etteivät lähde palvelutaloon vaikka ovat sen kuntoisia vaan laittavat myös omaa rahaa likoon, jotta saavat tarvitsemansa tasoiset palvelut. Saavat siis kunnalta avopalvelutasoiset palvelut ja sen ekstran, mitä tarvitsevat, hankkivat itse mieluummin kuin lähtevät palvelutaloon. On hyvä, että on vaihtoehto ja se joillekin sopii." (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

11 Osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden edistäminen päätöksissä ja linjauksissa (kysymys 17)

Useimmat vastaajat vastasivat lyhyesti kyllä kysymykseen, joka kokonaisuudessaan kuului 'kun teette päätöksiä ja linjauksia liikunta- tai aistivammaisten nuorten erilaisista palveluista ja palvelukokonaisuuksista, ohjaako toimintanne myös ajatus kohderyhmän osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden edistämisestä'.

Yksi vastaaja kiinnitti huomiota rajallisiin resursseihin ja toinen kohderyhmän vähäiseen määrään, jolloin kysymyksen ydinajatus ei ollut ehkä täysin tavoitettu.

”Osittain. Kuitenkin huomioitava myös kunnan resurssit niin taloudellisesti kuin muutenkin.” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Kyllä. Näitä nuoria on määrällisesti melko vähän (VpL), joten palvelut ovat siksi melko yksilöllisiä.” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Muutamassa vastauksessa sitä vastoin kysymyksen ydinajatus tavoitettiin hyvin.

”Vammaispalvelut on mahdollistaja asiakkaan omanäköiselle elämälle. Itsemääräämisoikeus on oleellinen osa sitä. Palveluille ei ole tehty linjauksia. Yksilöllinen tarve ratkaisee.” (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Erityisesti ajankohtaisen tilanteen myötä noussut aiempaa vahvemmin esille tarve osallisuuden ja itsemääräämisen edistämiseen, niin että yhdenvertaisuutta tarkastellaan suhteessa omaan ikäluokkaan.” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Haastatteluissa osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden edistämisen yhteydessä puhuttiin usein ikäkauden mukaisen elämän, normaalin arkielämän sekä opiskelun ja/tai työssäkäynnin mahdollistamisesta. Vammaispalvelulaissa mainittu osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden edistämisen tärkeys saattaa antaa myös työntekijöille ”kättä pidempää” kunnan rahakirstun vartijoiden suuntaan, kun varojen tarvetta johonkin nimenomaiseen palveluun perustellaan. Seuraavissa otteissa haastattelut työntekijät vastaavat kysymykseen, pystytäänkö osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden edistäminen ottamaan huomioon päätöksissä ja linjauksissa.

”Kyllä minusta, meillä on taitavia työntekijöitä, jotka nimenomaan katsovat siitä näkökulmasta, että nuoren itsenäistymistä tuetaan. Meillä on esimerkiksi asumisharjoittelua, ettei se kotoa muuttaminen tapahdu kertaheitolla, voi vaikka ensin viikonloppuisin harjoitella itsenäistä asumista. On myös asumisvalmennusta, sitten kun nuori on muuttanut kotoa, niin asumisvalmentaja saatta käydä kerran tai kaksi viikossa, että ootko ymmärtänyt, että lasku pitäisi maksaa... Resursseja tähän on koko ajan lisätty, mutta tarve kasvaa myös koko ajan siksi, että nykyisin hyvinkin vaikeavammaiset nuoret haluavat muuttaa kotoa pois. Aikaisemmin tämä ei tullut ehkä mieleenkään sen enempää nuorelle kuin viranomaisellekaan kuin omaisillekaan. Ajattelumalli on yhteiskunnassa muuttunut.” (johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Suurin osa (vammaispalvelujen) hakijoistahan on ikäihmisiä. Kun tulee nuori asiakas, niin ajattelempa, että tämä on meidän oikea asiakas: tällaisia ihmisiä varten vammaispalvelulaki on aikanaan tullut. Ajattelempa, että jos meidän palveluilla pystytään tukemaan sitä, että henkilö pystyy elämään oman ikäisen ja oman näköistensä elämää, niin silloin meidän työmme on tehty hyvin. Esimerkiksi opiskelut ja työelämä, niin niitä pyritään tukemaan. Meillä on esimerkiksi autoavustuksissa yksi kohdennus vaikeasti liikuntavammaiset nuoret ja työkäiset, jotka välttämättä tarvitsevat autoa työn tai opiskelun takia. Halutaan siis tukea aktiivi-ikäisiä ihmisiä, jotka eivät halua jäädä neljän seinän sisälle.” (johtava sosiaalityöntekijä, 100 000 – 200 000 asukasta)

”Jos lisää itsenäistä olemista ja omaehtoista suoriutumista, niin sitä kyllä mietitään harkinnanvaraisia varoja suunnatessa. Se puoltaa, että voitaisiin myöntää.

Vaikea erottaa, tuntuu, että se on kaikissa vammaispalveluissa se pohjavire. En tiedä, onko se tämän asiakasryhmän asioissa sen enempää esillä, sillä se on niin sisäänrakennettu koko vammaispalvelulain ajatuksessa.” (sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Ilman muuta, koska meidän palvelut mahdollistavat hyvinkin vaikeavammaisen nuoren rohkaistumaan lähtemään vanhempien helmoista ja elämään sellaista elämää kuin muutkin hänen ikäisensä elää.” (johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”On se lähtökohta. Vammaispalvelulakihan sitä edellyttää. Ei ole issue, kun koen asiakasryhmän aika helpoksi. Ainakin minun asiakkaillani on laajat verkostot ja koen heidän tilanteensa hyväksi. Tietysti ne kotiin linnoittautuneet... Olen vähän kysellyt, voisivatko miettiä lähteä asumaan asumispalveluun isompaan kaupunkiin – olisi avoimempi maailma tehdä asioita ja paljon enemmän tarjontaa, elämä voisi olla rikkaampaa.” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Tavoite on, että harjoitellaan ihan arkiasioita, meillä on sitä varten momenttikin, esim. kaupassakäynti ja linja-autolla kulkeminen. Kuuntelemme paljon kyllä asiakkaan toiveita, että oikeat palvelut tulisivat oikea-aikaisesti.” (sosiaaliohjaaja, 50 000 – 100 000 asukasta)

12 Nuoren mahdollisuudet itse valita asuinpaikkansa ja näkemykset ihanteellisesta asumisratkaisusta vaikeavammaiselle nuorelle (kysymykset 18 ja 19)

Kysymykseen saako vaikeavammaisen nuori kuntalainen valita itse asuinpaikkansa vastasi muutama vastaaja yhdellä sanalla myönteisesti, mutta ei avannut sitä, miten valinnanvapaus (yleensä) pienessä kunnassa onnistuu. Useimmat vastaajat kertoivat, että vaikka valinnanvapaus on periaatteessa, käytännössä se voi olla hyvin vaikeaa.

”Asuinpaikkoja on hyvin niukasti saatavilla, joten valinnanvapautta on hyvin vähän.” (palveluohjaaja, alle 10 000 asukasta)

”Valitettavasti valinnan varaa on vähän, asumisyksiköt täynnä, pyrimme mahdollisemman itsenäiseen asumiseen ja tuottamaan sinne myös vahvaa tukea.” (palvelupäällikkö, yli 200 000 asukasta)

Joistakin vastauksista oli vaikeata tulkita, miten valinnanvapaus todella toteutuu:

”Lähes aina. Jos nähdään, että kunnan oma asumispalveluyksikkö pystyy vastaamaan tarpeisiin yhtä hyvin, muuttoprosessiin varataan riittävästi aikaa ja siihen valmistaudutaan huolellisesti. Avainkysymys on se, kuinka hyvin työntekijä tuntee asiakkaan ja kuinka realistisesti pystyy arvioimaan paikan soveltuvuutta hänelle.” (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Pienestä kunnasta voi joutua (tai pääsee) muuttamaan suuremmalle paikkakunnalle.

”Pääasiassa kyllä, mutta mikäli tulee palveluasuminen kyseeseen, sen järjestäminen omassa kunnassa ei onnistu. Tällöin ei saa valita asuinpaikkaa, vaan pääasiassa joutuu muuttamaan suuremmalle paikkakunnalle.” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Erityisesti haastatteluissa painottui se, että itsenäinen asuminen on ensi sijainen vaihtoehto ja palvelut järjestetään kotiin. Ilmeisesti monessa kunnassa kotona asuminen on mahdollista vain silloin, jos yöllinen apu ei ole tarpeen.

”Ensimmäisenä mietitään välttämätöntä avuntarvetta ja sitä miten siihen pystyy vastaamaan. Meillä on useamman vuoden ollut sellainen trendi, että aika harvoin asiakas muuttaa palvelutaloon, jos vain omaan asuntoon pystytään järjestämään palvelut, niin se tehdään. Jos vaikka yöllä on paljon avuntarvetta, niin yhtä useampaa yökäyntiä emme pysty järjestämään.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 100 000 – 200 000 asukasta)

”Minullakin on Helsingissä yksi (opiskelija), hän on itse etsinyt tämän paikan, ja esimerkiksi opiskelijat yleensä itse tietävät, minne haluavat muuttaa. Monet vammaisista nuorista ovat menneet omiin (tavallisiin) asuntoihin ja sinne on katsuttu riittävä tuki. Enhän voi määrätä, minne kukin menee! En voi määrätä esimerkiksi opiskelukaupunkia. Kyllä nuoren pitää saada itse valita asuinpaikkansa. Nuori valitsee itse opiskelupaikan ja sitten järjestellään asumisasiat. Siinä tulee vain yleensä kiire, koska tiedot valituista tulevat (vasta) kesäkuussa. Aloitan loman tämän takia yleensä vasta heinäkuussa, jotta minulle voi soitella, että olen päässyt sinne ja sinne kouluun ja voidaan aloitella sitä suunnittelua.” (haastattelu: sosiaaliohjaaja, 50 000 – 100 000 asukasta)

”Kotiin annettavat palvelut ovat ensi sijaisia, itsenäistymistä tuetaan siinä iässä, kun se on normaalia. Asuminen sen mukaan, mitkä ne kyvyt ovat. Jos riittävät, niin tuetaan kotiin ja se on se suuntaus nykyään. Jos ajatellaan vammaispuolustajain mukaista asumista, niin täältä lähdetään usein opiskelemaan muualle ja sieltä sitten lähdetään elämään eteenpäin. Sitten on tietysti niitä, joille joudutaan etsimään palveluasumispaikka. Siinä joudutaan huomioimaan, missä on paikkoja saatavilla. Tietysti moni haluaa jäädä sinne, missä läheiset ihmiset ovat ja silloin tietysti valikko ei enää olekaan niin suuri.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

”Jos puhutaan liikuntavammaisista, niin yleensä he asuvat tavallisissa vuokra-asunnoissa, jotka etsivät itse ja me järjestämme palvelut, kuten asunnonmuutostyöt sinne. Emme määrää, että liikuntavammaisen nuoren pitäisi asua juuri tässä asunnossa. On siis myös asuntoja tavallisissa kerrostaloissa. Enemmän sitten jos kognitiivinen kapasiteetti ei riitä, niin sitten pitäisi asua useammin palvelutaloissa. Yksi palvelutalo meillä on vaikeavammaisille ihmisille. Se on rivitalo, jossa on tavallisia asuntoja ja yksi asunto on henkilökunnan pesäpaikka. Siellä pystyy asumaan sellainenkin, joka yöllä tarvitsee apua. Jonkin verran on myös kaikkein vaikeavammaisimmille ostopalveluja. Kotihoito voi myös yöllä käydä käänntämässä, jos tarpeen. Useimmat eivät asu palvelutaloissa vaan tavallisissa asunnoissa, eivät edes haluaisi asua ”reservaateissa...”

Siis pitäisi saada itse valita ja useimmiten myös valitsevat tosiasiallisesti. Jos hakevat vuokra-asuntoja, niin kirjoitetaan puoltavia lausuntoja. Samoin on toimeentulotuessa huomioitua, että suurempi vuokra hyväksytään, koska ei mahdu muuten apuvälineeseen. Saa siis olla enemmän tilaa ja enemmän vuokraa ja tälläkin tavalla ollaan tuettu nuorten kotoalhtemistä.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Jos muuttaa asumaan itsenäisesti, niin sittenhän voi valita asuinpaikan ja palvelut tuodaan sinne. Jos muuttaa asumisyksikköön, niin sitten on toki vähemmän vaihtoehtoja – missä kohteita ja vapaita paikkoja on. Yöllisetkin kotikäynnit ovat mahdollisia, jos hyvinkin vaikeavammainen haluaa asua itsenäisesti. Jos jonkun pitää olla vieressä kellon ympäri, niin sitten ehkä ei ja moni silloin haluaakin muuttaa. Olen kyllä iloinen, että meillä on aika hyvin järjestynyt se kotona asuminen.. Isossa kaupungissa on varmaan helpompaa, kun palvelutuottajalle järjestyy helpommin sellainen kokonaisuus.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Nuorille vaikeavammaisille ei ole omassa kunnassa asumispalvelupaikkoja esimerkiksi ryhmäkodissa. Meillä on yöpartiointia, varmaan pystyttäisiin järjestämään myös yökänptejä. Ei ole yhtään tapausta. Asiakkaan kokonaistilanne ratkaisee, mikä olisi järkevintä.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kun pohdittiin ihanteellista asumisratkaisua vaikeasti liikunta- tai aistivammaiselle nuorelle aikuiselle, niin vastauksissa usein toistuvia sanoja ja ilmaisuja olivat esimerkiksi pieni, kodinomainen, omatoimisuus, itsenäisyys sekä kaverit lähellä tai yleensä oman ikäistä seuraa. Useassa vastauksessa pidettiin ihanteena itsenäistä asumista jonkin palveluja tarjoavan yksikön välittömässä läheisyydessä. Tarjonnan rajallisuutta tuotiin esille näissäkin vastauksissa.

”Pieni kodinomainen yksikkö, jossa nuori saa olla nuori. Tarvittaessa apua on saatavilla, mutta myös yksityisyys on turvattu.” (sosiaalihoaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Mahdollisimman itsenäinen asuminen ja tukipiste lähellä.” (palveluhoaja, alle 10 000 asukasta)

”Riippuu toimintakyvyn rajoitteiden laadusta ja määrästä. Jos asumispalveluja tarvitaan ihanne olisi että ne olisivat nuorille tarkoitettussa paikassa.” (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

”Sijaitsisi ympäristössä joka tukee omatoimista liikkumista, tarvittaessa tukea liikkumiseen olisi saatavilla. Mahdollisimman paljon mahdollisuuksia osallistua esim. harrastustoimintaan. Sijainti sellainen että julkisia liikennevälineitä hyödyntäen vierailut yksikköön olisivat mahdollisia.” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Ihanteellinen olisi se että saisi asua omassa asunnossa, jonne saisi tarvitsemansa palvelut. Mahdollisesti tulisi kyseeseen myös palvelutalotyypinen asumismuoto, joka takaisi sen, että saisi myös yöaikaan apua, jos sitä tarvitsee. Ongelmana on tällä hetkellä että omassa kunnassa ei palvelutaloa ole ja moni nuori toivoisi voivansa jäädä omaan kuntaan asumaan. palveluasumisyksiköt ovat myös usein sellaisia, että ovat laitosmaisempia ja siellä iäkkäämpää porukkaa. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Ei kai voi sanoa, mikä on kaikille ihanteellinen, pitäisi päästä mahdollisimman lähelle sitä jokaisen omaa unelmaa ihanteellisesta asumisratkaisusta. Joskus voi olla, että näen, että asukkaan oma toive ei ole realistinen. Voi liittyä jokin muukin ymmärryksen haaste, esimerkiksi aivovamma. Toivoo, että monesti itsenäistyvillä voisi olla lähellä jokin tukipiste. Voisi olla ihanteellista, että olisi itsenäinen asunto, mutta että lähellä olisi palvelukoti tai vastaava, josta olisi apua ja palveluita ympärivuorokautisesti saatavissa. On kyllä niin yksilöllistä, mitä kukin tarvit-

see ja haluaa. Viittomakielisistä ja maahanmuuttajista toivoisi, että olisi omakielistä apua tarjota.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Ideaali on se, että vastataan sen henkilön tarpeeseen. Jos ajatellaan lapsuudenkodista muuttavia nuoria.. valmiudet vaihtelevat todella paljon, joillakin voi olla hyvinkin paljon tuen tarvetta. Silloin ehkä yhteisöllisempi asuminen parempi, toinen on hyvinkin itsenäinen.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 100 000 – 200 000 asukasta)

”Olisi mahdollisimman tavallista, saa asua siellä puolella kuntaa kuin haluaa ja olisi mahdollisimman normaalia ja sitten järjestetään palvelut sinne. Minusta tämä nykyinen suuntaus on hyvin tervetullut.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Elämäntilanteesta riippuen. Olen nähnyt kivoja tarinoita, että on esimerkiksi siirtynyt isommalle paikkakunnalle asumaan. Siellä on erilaisia mahdollisuuksia osallistua ja harrastaa.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Että olisi esteetön valmiiksi ja että olisi helppo liikkua sijainniltaan. Antaa nuorille paljon itsevarmuutta, kun pääsevät liikkumaan itsenäisesti julkisilla tai muuten, ettei olla aina taksikortin ja taksin varassa. Ja sitten se riittävä tuki, että mitä se kenelläkin on.” (haastattelu: sosiaaliohjaaja, 50 000 – 100 000 asukasta)

”Oma asunto, mihin palvelut voidaan tuottaa, jos vain mahdollista. Jos ei mahdollista, niin sitten esim. niin, että lähellä on tiheästi asuttu alue, josta löytyy yksikkö, jossa on riittävästi henkilöstöä, joka voi olla turvaverkkona kotiin annettaville palveluille. Toki voidaan järjestää myös kotihoidon avulla, mutta jotenkin kuvio rakennettava. Näistä kuvioista löytyisi se mahdollisimman itsenäinen, mahdollisimman normaali malli, ei mitään keskitettyjä. Tarpeet ovat erilaisia.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

Haastatteluissa vammaisten nuorten asumista pohdittiin myös siitä näkökulmasta, voiko asumisratkaisu edistää yhdenvertaisuutta.

”Asumispalvelu voi edistää yhdenvertaisuutta. Nuorelle pitäisi löytyä myös samanikäisiä kavereita, että tulisi vertaistukea. Onneksi minun asiakkaissani on monella nuorella myös ilman vammaa olevia kavereita, on tärkeätä olla molempia. Eräs nuori muutti asumispalveluun ja hän itsenäistyi siellä niin paljon, että hän kyllä lentää vielä omaan kotiin. Usein nuori tarvitsee alkuun paljon kaikkea asiointiapua ynnä muutta. On mahdollista, että vanhemmat ovat passanneet paljon - olenkin palvelusuunnitelmaan kirjannut, että nuori tekisi esimerkiksi jonkun kotityön, niin että hän osaisi jotain, sitten kun lähtee kotoa, laittaa edes pyykkikoneen päälle ja vastaavia perusjuttuja. Sillä on yllättävän iso merkitys, paljonko on tehty puolesta.” (haastattelu: sosiaaliohjaaja, 50 000 – 100 000 asukasta)

”Mielestäni sen nimenomaan pitäisi (asumispalvelun edistää yhdenvertaisuutta), on se palvelu sitten mihin tahansa annettu, senhän pitää siihen palveluun kuulua sisälle, että se nimenomaan tukee ja edistää (yhdenvertaisuutta)... Jos taas asumispalvelulla tarkoitetaan jotakin yksikköä, niin yksikössäkin voidaan jäädä neljän seinän sisälle, että se ei ole pelkästään se ratkaisu (riittävä). Lähtökohtaisesti pitäisi olla siinä palvelussa (sisäänrakennettuna), että aktivointi kuuluu palveluun, vaikka asuttaisiin omassa kodissakin.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

13 Mahdollisuudet ja riskit liittyen suunnitteilla olevaan maakuntapohjaiseen sote-malliin (kysymys 20)

Moni vastaaja oli huolissaan, että suunnitteilla oleva sote-malli voi tarkoittaa sitä, että nuori joutuu muuttamaan vastentahtoisesti kauas kotoaan. Toinen yleinen huolenaihe oli, että päätöksenteko saattaa etäännyä. Myönteisenä seikkana taas nimettiin vaihtoehtojen lisääntyminen niin asumisessa kuin esimerkiksi harrastuksissakin.

Nuoret saattavat joutua asumaan kauas omasta kunnastaan ja kauas omasta sosiaalisesta piiristä. Voi olla myös vaarana, ettei kyetä yksilöllisiin ratkaisuihin. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Mielestäni riskejä on paljon tässä mallissa, mennään entistä suurimpiin yksiköihin ja aina kauemmaksi asiakkaan arjesta. Kuitenkin pienissä kunnissa asiakkaita ja heidän tarpeitaan on pystytty paremmin kuulemaan. Hyvää tuo tietenkin työntekijän kannalta suurempi tuki isossa organisaatiossa. (palveluohjaaja, alle 10 000 asukasta)

Mahdollisuutena näen vaihtoehtojen monipuolistumisen, tilaisuuden vastata yksilöllisemmin asiakkaan tarpeisiin. Mahdollisuutena myös se, että ko. ryhmän palveluista vastaa työntekijä, joka on erikoistunut ja syventänyt osaamistaan juuri heidän problematiikkaan. Riskit liittyvät kustannuksiin. (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Muutama vastaaja kiinnitti huomiota myös tasa-arvoisuuden lisääntymiseen, kun päätöksiä ei enää tehdä niin pienissä yksiköissä.

Mahdollisuudet: lain tulkita alueellisesti todennäköisesti tuo nykyistä enemmän tasa-arvoisuutta eri hakijoiden välille. Riskit: palvelut saattavat karata joiltakin kauemmaksi, tapaamisia vaikeampi järjestää ym. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Toisaalta maakunnalla on samansuuntaiset linjaukset palvelun toteutuksessa. Nykyisin kunnissa on aivan liikaa erilaisia tulkintoja samoista palveluista ja laista, joka eriarvoistaa asiakkaita. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Myös haastatteluissa tulevan maakuntapohjaisen sote-mallin mahdollisuudet ja uhat puhuttivat. Esille nostettiin muun muassa yhteistyön vaikeutuminen kunnallisten toimijoiden, kuten koulun ja nuorisopalvelujen kanssa. Myös sitä pohdittiin, miten kuntien erilaiset toimintatavat saadaan pelaamaan yhteen. Toisaalta taas mahdollisuuksien puolella esille nousivat mahdollisuus tehdä yksilöllisempää, erikoistuneempaa sosiaalityötä sekä vaihtoehtojen lisääntyminen esimerkiksi asumisessa ja harrastuksissa. Asiakkaiden tasavertaisuuden lisääntymisenkin mainittiin.

“Mahdollisuuksia olisi paljonkin. Olisiko järkevämpi, että maakunnassa olisi ikäryhmälle omat työntekijät – olisi siis mahdollisuus erikoistumiseen? Voitaisiin myös luoda uudenlaisia palveluja maakunnan alueelle, esim. juuri ryhmäkoti, sinne riittäisi varmaan sitten asukkaitakin yksiköllisen verran. Katkeaako toisaalta meidän yhteydet nykyisiin asiakkaisiin – säilyvätkö asiakaskontaktit?” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Vaikka hallinnon himmelit olisivat millaisia, niin ne eivät saa hankaloittaa asiakastyötä. Kun palvelut ovat kunnassa, niin yhteistyö esimerkiksi opetus-, sivistys- ja nuorisopalvelujen kanssa on aika helppoa, erityisesti pienissä kunnissa. Meilläkin nuorisopalveluja on paljon lisätty nuorisotakuun myötä ja mukana on myös vammaisia nuoria. Riskinä on, että kun sotepalvelut menevät isompaan, niin miten yhteistyö eri kuntien nuoriso- tai opetuspalvelujen kanssa toteutuu.

Positiivisena asiana näen, että meillä ollaan jo nyt menossa kohti kumppanuuteen perustuvaa työskentelyä, sellaista on ollut jo jonkin verran aikaisemminkin. Sitä kautta päästään mielestäni sosiaalityön ytimeen, että asetetaan tavoitteita ja kuljetaan niitä kohti yhdessä asiakkaan kanssa. Valmisteilla oleva vammaislaki painottaa hirveästi yksilöllisiä ratkaisuja ja yksilöllisen tilanteen selvittämistä. Minkälaiseksi uusi laki ja sen soveltaminen sitten muodostuu... Jos on paljon rahaa, niin helppo soveltaa, jos ei ole niin vaikeampaa.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 100 000 – 200 000 asukasta)

”Nuorille pitäisi olla sotenkin jälkeen omat työntekijänsä, jotka ovat erityisesti perehtyneet nuorten ihmisten tarpeisiin. Pidän myös tärkeänä, että vaihtoehtojen valikko olisi mahdollisimman monipuolinen, ettei kaikkia samantyyppiseen asumiseen tai muuten samanlaisiin palveluihin. Että ne palvelut räätälöitäisiin asiakkaan mukaan eikä toisin päin. Käytännön tasolla yksittäisen asiakkaan kohdalla sote saattaisi lisätä valinnan mahdollisuuksia. Yksittäisellä kunnalla on käytössä yksittäisen kunnan mahdollisuudet, sitten olisi käytössä laajemman pelikentän mahdollisuudet. Voisi tuoda myös pieniin palveluihin isompaa volyyymia: jollekin pienille ryhmille, kun olisi samantyyppiselle palvelulle enemmän käyttäjiä, niin niihin voisi räätälöidä myös enemmän volyyymia. Vaikkapa jos kaivattaisiin tukea reumaa sairastaville nuorille, joita on yksittäisessä kunnassa usein vain muutamia. Voisi järjestää enemmän, jos olisi enemmän ko. ryhmään kuuluvia. (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Paljonhan verrataan sitä, miten muissa kunnissa järjestetään, ihmiset ovat niin verkostoituneita, he vertaavat saamiaan palveluita, jossain suhteessa (maakunnallinen malli) olisi asiakkaita kohtaan ihan reiluakin.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

”On mielenkiintoinen kuvio. Esimerkiksi kun pidämme lähikuntien kanssa yhteyttä, niin on kyllä paljon erilaisia toimintapoja, on haaste laittaa niitä yhteen. Esimerkiksi monessa kunnassa ei ole ikähaarukkaa. Meistä se on helpompi, koska etuna on, että saadaan yhdet yhteistyökumppanit ja kaikki kulkee yhden työntekijän kautta. Mahdollisuutena voi olla se, että maakunnallisessa saataisiin rakennettua jotain vertaiskuvioita. Esimerkiksi lähikunnassa alkoi vammaisjätkiekko – tiedämme siitä, koska satumme tuntemaan sieltä väkeä, mutta maakunnassa tiedonsiirto voisi kulkea helpommin. (haastattelu: sosiaaliohjaaja, 50 000 – 100 000 asukasta)

14 Minkälaisilla palveluilla voitaisiin tukea vammaisten yhdenvertaisuutta tulevaisuudessa? (kysymys 21)

Monissa vastauksissa tuotiin esille kaikille yhteisten peruspalvelujen kehittäminen, niin että sekä vammaiset että vammattomat voisivat niitä tasavertaisina käyttää.

”henkilökohtainen apu, palveluasuminen tai kotiin annettavat palvelut sekä tekniset apuvälineet sitä tukemassa, joilla kotona asumista helpotettaisiin, kuljetuspalvelu, julkisen liikenteen kehittäminen nykyistä enemmän kaikkia hyödyttäviksi, samoin ympäristön, katujen, liikenneväylien, palvelupaikkojen (kampaamot, fysioterapeutit ym) esteettömyys.” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Julkisten palvelujen sähköiset versiot, siis muut kuin erityispalvelut. Mitä helpommin saavutettavia ovat yleiset palvelut, sitä paremmin ne mahdollistavat osallisuutta. Esimerkiksi joukkoliikenteen mobiilisovellus lisää yleensä liikkumismahdollisuutta. Myös yleisen estettömyysajattelun leviäminen, palvelee kaikkia, vanhuksia ym.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 100 000 – 200 000 asukasta)

Eräs vastaaja näki lainsäädännössä kehitettävää:

”Lainsäädännön yhteneväisyys. Nyt kehitysvammadiagnoosin saaneilla paremmat etuudet kuin muilla vammaispalvelun asiakkaila.” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Muutama vastaaja kiinnitti huomiota siihen, että palveluja kehitettäessä pitäisi kuunnella niin asiakkaita kuin työntekijöitäkin.

”asiakasosallisuuden kehittämisellä eri palveluissa, asiakkaita kuullaan ja he ovat mukana päätöksenteossa” (palvelupäällikkö, yli 200 000 asukasta)

”Voisi ottaa nykyistä enemmän mukaan palvelusuunnitteluun yhtäältä asiakkaita, mutta myös työntekijöitä. Meillä on paljon tietoa, minkälaista palveluntarvetta on. Voisi olla enemmän foorumeita, joissa saisimme kertoa havaitsemistamme asioita, minkälaisia palveluita tarvittaisiin, jos nykyiset eivät riitä. Joskus tuntuu, että tällaisessa isossa organisaatiossa viesti ei tavoita päättäjiä. Työntekijät voisivat jo nyt miettiä, miten asiaa voisi yhteisesti ajaa eteenpäin.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

Myös henkilökohtaisessa budjetoinnissa nähtiin mahdollisuuksia yhdenvertaisuuden lisääntymiseen.

”Minusta pitäisi kehittää henkilökohtaista budjetointia. Yksi keskeinen, ei toki ainoa, asiakasryhmä olisi juuri nuoret. Nuorella on into räätälöidä elämäänsä ihan eri tavalla kuin vanhuksella.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

”Olen miettinyt henkilökohtaista budjetointia, se lisäisi asiakkaan aktivointia omassa asiassaan, lisäisi sitä oman elämän haltuunottoa.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Nykyistenkin palvelujen ytimenä on pyrkiä yhdenvertaisuuteen ja niiltä osin, miltä se ei onnistu, niin henkilökohtainen budjetointi on kyllä mielenkiintoinen

tulevaisuuden asia, joka varmasti parantaa sitä.” (haastattelu: sosiaalityöntekijä, yli 200 000 asukasta)

Yksi haastateltava kiinnitti huomiota sosiaalisen median tarjoamiin mahdollisuuksiin, mutta myös siihen liittyviin rajoitteisiin.

”Olen kuullut, että somen kautta tulleet mahdollisuudet verkostoitua ovat tuoneet aivan uutta joissain paikoissa, ei tosin näy meillä vielä. On todella hieno juttu nuorille. Meillä (kunnalla) on nuorten aikuisten palveluihin liittyvä sovellus, mutta meillä ei ole vammaisille nuorille omia palveluita, koska ovat niin pieni ryhmä. Aika pieni osa vammaispalvelujen asiakasryhmästä pystyy hyödyntämään digitaalisia palveluita.” (haastattelu: johtava sosiaalityöntekijä, 100 000 – 200 000 asukasta)

Mutta jälleen nousee esille myös se, että pienissä kunnissa on vähän valinnanvaraa:

”Riippuu paljon palvelutarjonnasta paikkakunnalla. Esimerkiksi täällä on tosi kapeasti palveluita saatavilla ajatellen yksityistä palveluntarjontaa.” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

15 Yhteenveto ja pohdintaa

Selvityksessä tarkasteltiin liikunta- ja aistivammaisten nuorten itsenäistymistä julkisten palvelujen kehikossa kuntien vammaispalveluyksiköiden työntekijöiden näkemysten kautta. Selvitystä varten haastateltiin kuutta työntekijää kuntien vammaispalveluyksiköistä sekä laadittiin kyselytutkimus, johon saatiin kaikkiaan 24 vastausta kuntien tai kuntayhtymien vammaisyksiköistä. Suurin osa haastateluista ja kyselyyn vastanneista oli tehtävänimikkeeltään sosiaalityöntekijöitä tai johtavia sosiaalityöntekijöitä, mutta vastanneiden ja/tai haastateltujen joukossa oli myös sosiaali- ja palveluohjaajia sekä vammaisyksiköiden päälliköitä.

Vammaispalvelutyön puitteet ja edellytykset kunnissa sekä työkäytännöt

Selvityksessä oli mielenkiinnon kohteena ensinnäkin se, minkälaiset puitteet ja edellytykset vammaispalvelutyölle oli kunnissa sekä työkäytännöt.

Vammaispalvelut oli järjestetty omassa yksikössään 11 vastaajan² kunnassa, kymmenen vastaajan kohdalla vammaispalvelut oli yhdistetty aikuissosiaalityön kanssa ja kolme vastaajaa kertoi, että vammaispalvelut heidän kunnassaan oli järjestetty jotenkin muuten. Budjetti oli yleensä kuitenkin oma, vain yhden vastaajan kunnassa samassa budjetissa oli myös mielenterveyskuntoutujien palvelut.

Budjettiin varattujen rahojen riittävydessä sitä vastoin oli ongelmia: yhden vastaajan kunnassa jopa lakisääteisten palvelujen turvaamiseen ei aina pystytty. Seitsemän vastaajan kunnassa lakisääteiset palvelut pystyttiin tarjoamaan, mutta usein jopa hyvin perustellut ja tarpeelliset harkinnanvaraiset palvelut jäivät toteutumatta. Kahden kolmasosan eli 16 vastaajan kunnissa myös tarpeellisia harkinnanvaraisia palveluita pystyttiin useimmiten tarjoamaan.

On huomionarvoista, että kaikissa vastaajakunnissa vammaispalveluiden tilat

2 Kaikki määrälliset vertailut viittaavat vain kyselyvastauksiin, jos ei toisin mainita.

eivät olleet esteettömiä, vaikka lain mukaan julkisten tilojen tulisi sitä olla – jopa niin, että yhden vastaajan kunnassa tilat olivat kokonaan esteettömät. Kuuden vastaajan kohdalla tilat olivat osittain esteettömät ja noin kahden kolmasosan (17) kohdalla kokonaan esteettömät.

Viestinnän esteellisyys oli vieläkin yleisempää, sillä kuusi vastaajaa kertoi, ettei viestintä ole esteetöntä heidän yksikössään. 12 vastaajan yksiköissä viestintä oli esteetöntä. Viestinnän vielä yleinen esteellisyys on huolestuttavaa, sillä julkiset palvelut ovat siirtymässä yleisesti verkkoon.

Se, kuinka usein vammaisyksikön työntekijät tapasivat nuoria asiakkaita, vaihteli paljon. Useimmiten asiakkaat pyrittiin tapaamaan kerran vuodessa, mutta moni vastaaja ja haastateltu korosti myös sitä, että joillakin vammaispalvelun asiakkailla ei aina ole tarvetta vuosittaisillekaan tapaamisille; kun tarpeelliset liuskat ja muut asunnonmuutostyöt oli tehty, ei asiakkaalla ehkä ollut pitkään aikaan tarvetta tapaamisille.

Yleensä aloite tapaamiseen tuli asiakkaalta (14 vastaajaa). Yhdeksän vastaajan kohdalla aloitteen tapaamiseen teki useimmiten työntekijä.

Nuoren asiakkaan palvelusuunnitelma päivitettiin yleisimmin ilmeisesti puhtaasti tarpeen mukaan tilanteiden vaihtuessa. 17 vastaajaa valitsi vastausvaihtoehdon: Tarpeen mukaan; toisinaan useamman kerran vuodessa, toisinaan muutaman vuoden välein. Viidessä kunnassa palvelusuunnitelma päivitettiin tarpeen mukaan, mutta vähintään kerran vuodessa ja kahdessa tarpeen mukaan, yleensä harvemmin kuin kerran vuodessa.

Vastaajilla oli varsin hyvin aikaa asiakkaille: kukaan ei valinnut vaihtoehtoa 'aikaa on täysin riittämättömästi' ja ainoastaan kolme vastaajaa ilmoitti, että aikaa on lähes aina liian vähän. Neljän kohdalla aikaa oli usein liian vähän. Enemmistö (13) vastaajista kertoi, että aikaa oli useimmiten riittävästi ja neljän kohdalla aikaa oli aina tai lähes aina riittävästi. Haastateltujen työntekijöiden mielestä aikaa tuntui kuitenkin olevan useimmiten liian vähän: välillä ehti hoitaa vain tärkeimmät työtehtävät ja usein toistuvat erikoistilanteet lohkaisivat ison osan käytettävästä olevasta ajasta.

Kuntien vammaisyksiköissä tehdään yleisesti yhteistyötä myös kunnan muiden viranomaisten sekä TE –toimiston kanssa. Kaikki vastaajat tekivät yhteistyötä kotihoidon ja lastensuojelun kanssa ja lähes kaikki nuorisotoimen, toimintaterapian, mielenterveyspalvelujen, päihdepalvelujen ja TE –toimiston kanssa. Eniten ongelmia ilmeni yhteistyössä mielenterveyspalvelujen, päihdepalvelujen ja TE –toimiston kanssa.

Nuoriin liittyvät erityiskysymykset sekä nuoren omien mielipiteiden huomioiminen asumisessa ja muuten

Vammaisyksiköissä ei yleensä ollut omia nimettyjä työntekijöitä vastaamassa nuorten palveluista. Näin oli 13 vastaajan kohdalla, kun taas 10 vastaajan kohdalla nimetty työntekijä oli.

Kun vastaajia pyydettiin pohtimaan vammaisten nuorten erilaisia palveluntarpeita suhteessa muun ikäisiin vammaisiin, niin useimmat vastaajat vastasivat vain lyhyesti, että totta kai nuorten palveluntarpeet ovat erilaisia. Jos vastausta perusteltiin, niin monet viittasivat nuorten omilleen muuttamiseen sekä opis-

kelujen aloittamiseen. Monet vastaajat kiinnittivät huomiota myös siihen, että vammaisten nuorten pitäisi voida viettää samanlaista elämää kuin muutkin saman ikäiset. Nuoren pitäisi pystyä harrastamaan ja viettämään aikaa kavereiden kanssa ilman vanhempia.

Kun pohdittiin nuoren omien mielipiteiden huomioimista, niin useimmin mainittu vaikeus liittyi vanhempien vaikutukseen. Aivan erityisen haasteellista vammaisen nuoren omien mielipiteiden huomioiminen saattoi olla maahanmuuttajaperheiden nuorten kohdalla. Muutama vastaaja toi esille myös sen, että nuori itse ei välttämättä tiedä, mitä haluaa varsinkin, jos hän on kotona elänyt hyvin suojattua elämää.

Kaikki vastaajat olivat kuitenkin sitä mieltä, että nuoren oma mielipide pystyttiin palveluja järjestettäessä huomioimaan. Vaikeuksia aiheutti vain palvelutarjonnan rajallisuus. Sama päti nuoren mahdollisuuteen valita itse asuinpaikkansa. Itsenäinen asuminen tuntui kaikissa kunnissa järjestyvän suhteellisen helposti silloin, kun nuori halusi ja pystyi muuttamaan niin sanottuun tavalliseen asuntoon, minne järjestettiin tarpeelliset palvelut ja muutostyöt. Jos taas toiveissa olisi palveluasuminen, niin silloin useimpien kuntien tarjonta tuntui olevan varsin rajallinen ja nuoren valinnanmahdollisuudet käytännössä hyvin pienet. Muutettava oli sinne, mistä löytyi vapaa paikka.

Palvelujärjestelmä ja vammaisten nuorten yhdenvertaisuus nyt ja tulevaisuudessa

Selvityksen läpikäyvänä teemana oli kysymys siitä, tukeeko ja edistääkö palvelujärjestelmä vammaisten nuorten osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Onko vammaisen nuoren mahdollista rakentaa oman näköisensä ja omien, ehkä hyvinkin kunnianhimoisten tavoitteidensa mukainen elämä nykyisen palvelujärjestelmän puitteissa? Entä ovatko vammaiset nuoret eri kunnissa keskenään tasa-arvoisia?

Monet vastaajat korostivat nuorten vammaisten ryhmän pienuutta, mikä jo yksistään tekee vammaisista nuorista erityisryhmän kuntien palveluiden käyttäjinä. On mahdollista, että joissakin kunnissa vammaiset nuoret saavat tätä kautta jopa erityistä huomiota vammaispalvelun asiakkaina. Joka tapauksessa jos nuorella vain oli omaa halua itsenäistymiseen ja kodin ulkopuoliseen aktiiviseen elämään, niin moni työntekijä vaikutti olevan halukas ylimääräiseenkin ponnisteluun kiireen keskellä, jotta nuoren toiveet ja mahdollisuudet toteutuisivat. Ylipäänsä kyselyyn vastanneet ja sitä varten haastatellut työntekijät tuntuivat sisäistäneen hyvin vammaispalvelulain hengen vammaisten yhdenvertaisuuden edistämisestä ja osallisuuden mahdollistamisesta. Vastaajat painottivat oman ikäisen näköistä elämää, arjen toimintojen oppimisen tärkeyttä sekä opiskelujen mahdollistumista.

Jos vammaiset nuoret saavatkin joissakin kunnissa erityistä huomiota osakseen harvalukuisuutensa takia, niin asian toinen puoli on se, että varsinkin pienessä kunnassa vammaiselle nuorelle on tarjolla vain vähäinen valikoima palveluita ja toisaalta nuorten erityisongelmia ehkä tunnetaan huonommin. Näin eri kunnissa asuvat nuoret tuskin ovat myöskään keskenään tasa-arvoisia. Esimerkiksi asumisessa moni vastaaja peräänkuulutti erityisesti nuorille suunnattua ryhmämuotoista asumista, joka voisi toimia myös välivaiheena ennen täysin itsenäistä asumista. Harvassa kunnassa mahdollisuutta tällaiseen asumiseen kuitenkin

on. Joissakin pienemmissä kunnissa työntekijät suosittelivatkin nuorille suoraan muuttamista suurempaan kuntaan, jossa tarjonta ja mahdollisuudet ovat eri luokkaa kuin omassa pienessä kunnassa. Soteuudistukseen liittyvässä kysymyksessä muutamat vastaajat toivatkin esille sen, että uudistus voisi tasa-arvoistaa eri kunnissa eläviä nuoria; se voisi tuoda enemmän valinnanmahdollisuuksia.

Tulevaisuutta pohtiessaan moni vastaaja painotti sitä, että kaikille yhteisiä peruspalveluja pitäisi kehittää sellaiseen suuntaan, että sekä vammaiset että vammattomat voisivat niitä tasavertaisina käyttää. Toinen vammaisten osallisuutta ja yhdenvertaisuutta edistävä palvelumuoto voisi joidenkin vastaajien mielestä olla henkilökohtaisen budjetoinnin käyttöön otto, jota oli joissakin kunnissa jo kokeiltukin. Henkilökohtainen budjetointi voisi vastaajien mielestä hyödyttää erityisesti itsenäistymisvaiheessa olevan nuorta; se voisi osaltaan mahdollistaa oman näköisen elämän rakentamista.

Liite 1: Kaikki vastaukset

Kysymys 4. Kuvaile omaa työtäsi.

Pelkästään liikunta- ja aistivammaisten asioiden hoitamista:

Toteutan vammaispalvelulain mukaisia palveluja, teen palvelutarpeen selvityksiä ja palvelusuunnitelmia asiakkaille sekä viranhaltijapäätöksiä vammaispalvelulain mukaisista palveluista. Huolehdin paljon myös päätösten toimeenpanoon liittyvistä asioista. Kuntayhtymässä on 4 kuntaa, joista kaksi on pääasiallista työkenttääni, mutta tietyissä asioissa tapaam asiakkaita koko kuntayhtymän alueella. Teen siis kotikäyntejä paljon. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Teen vammaispalvelujen palveluohjausta, palvelutarpeen arviointeja, palvelusuunnitelmia ja vammaispalvelulain mukaisia päätöksiä (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Vammaispalvelun sosiaalityöntekijä (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Asiakastyötä toimistolla ja kotikäynneillä, lisäksi palavereita. Osa työstä hallintoa, pykälien ja ohjeistuksien tekoa + talousarvion seuraamista. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Työtehtäviini kuuluu vammaispalvelulain mukaisista etuuksista päättäminen, palveluohjaus, palvelusuunnitelmien teko muille kuin kehitysvammaisille sekä ohjaaminen muiden palvelujen piiriin (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Vammaispalvelun esimies, teen päätöksiä mm. vammaispalvelussa (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

vammaisten avopalvelut (johtava sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Hakemusten käsittely, viranomaispäätösten tekeminen, palvelutarpeen selvittäminen, palvelusuunnitelmien laatiminen, verkostotyö, asiakkaan ohjaus ja neuvonta. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Vammaispalvelulain mukainen päätöksenteko. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Vammaispalveluissa (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

vammaispalvelut (henkilökohtainen apu, asunnonmuutostyöt, työ- ja päivätoiminta, sosiaalinen kuntoutus, palveluasuminen) (sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

Olen vammaispalvelun sosiaalityöntekijä, joka koordinoi ja vastaa vaikeavammaisten asiakkaiden palvelutarpeisiin. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Vammaispalvelun palvelutarpeen selvitysten tekoa yksin ja yhdessä muiden kunnan työntekijöiden kanssa. Päätösten valmistelu ja teko vaihe kokonaisuudessaan. Yhteistyö palvelun tuottajien ja sidosryhmien kanssa. Tiedottaminen järjestöille ja kunnan muille yksiköille vammaistyöstä. (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

”Työhön kuuluu hallinnollisten asioiden valmistelu, liittyy lautakunta-asiat ja yksilöasioissa oikaisut, kantelut, valitukset. Palvelujen kokonaisstrategian valmistelu ja sidosryhmäyhteistyö.”(jyväskylä)

Työnkuvaan kuuluu muutakin kuin pelkästään liikunta- ja aistivammaisten asioiden hoitamista:

Teen asiakastyötä aikuissosiaalityössä, vammaispalvelussa ja kehitysvammahuollossa. Lisäksi vastaan kuntamme sosiaalipalveluista. (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Sosiaali- ja perhetyön esimies Vammaispalvelut Perheoikeudelliset palvelut ym (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Vammaispalvelussa on asiakkainani kaiken ikäisiä vammaisia ja kehitysvammaisia tai erityisen tuen tarpeessa olevia henkilöitä. Palvelutarpeen arvioiminen, palveluiden suunnittelu, palveluiden myöntäminen ja niiden toteutumisen seuranta kuuluvat työtehtäviini. (sosiaaliohjaaja, 10 000 - 50 000 asukasta)

vastaan vammaispalveluista, alle 65-vuotiaiden omaishoidontuesta, päidetyöstä ja mielenterveysasiakkaista. (sosiaaliohjaaja, alle 10 000 asukasta)

minulla on vastuualueena vammaispalvelut, omaishoidontuki, kehitysvammahuolto ,aikuissosiaalityö ja jonkin verran lastensuojelutyötä(sosiaalityöntekijä, 10 000 - 50 000 asukasta)

Työskentelen pääasiassa yksin. Vammaispalveluiden ja kehitysvammahuollon kokonaisuus on laaja. Palveluvalikko on sama kunnan koosta riippumatta. Maakunnan sotepalveluiden suunnittelu vie aikaa, mutta toisaalta edistää verkostoitumista. (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Hoidan kunnassa kehitysvammaisten/vammaisten asioita hyvinkin monipuolisesti. (palveluohjaaja, alle 10 000 asukasta)

Vastaan kunnan vammaispalveluista sekä erityishuoltolain mukaisista palveluista yhdessä työparin kanssa. Lisäksi vastaan alle 65-vuotiaiden osalta omaishoidontuesta. (sosiaaliohjaaja, 10 000 - 50 000 asukasta)

työni sisältää vammaispalvelun sosiaalityön, vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien järjestäminen ja päätöksenteko, palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelmien laatiminen, alle 65vuotitaiden omaishoidontuki, päätöksenteko, hoito- ja palvelutarpeen arviointi, omaishoidontuen vapaiden järjestelyt,shl:n mukainen kuljetuspalvelu alle 65vuotiaisen kohdalla (sosiaalityöntekijä, 10 000 - 50 000 asukasta)

”Vammaispalvelut ja kehitysvammahuolto tietyillä postinumeroalueilla, kaikki mitä näihin asiakasryhmiin kuuluu, tietysti yhteistyötä lastensuojelun ja aikuissosiaalityön ym. kanssa, kaikki mitä kuuluu..” (tampere)

”Vammaispalvelulain ja erityishuoltolain mukaiset palvelut, kokonais- ja laaja-alainen vastuu meidän asiakkaista eli jos henkilöllä on asiakkuus esim. aikuissosiaalityössä ja vammaispalveluissa, niin ensisijainen vastuu on vammaispalvelun työntekijällä, joka tarvittaessa pyytää apua esim. aikuissosiaalityöstä.” (kouvola)

Vastauksesta ei ilmene koko työnkuva (?):

vastaan ympärivuorokautisten asumispalvelujen toiminnasta ja taloudesta, asumispalvelujen kehittämistä (palvelupäällikkö, yli 200 000 asukasta)

vastaan vammaisten henkilöiden asumisesta (tulosityksikön päällikkö, yli 200 000 asukasta)

Kysymys 5. Vammaispalvelujen järjestäminen

Vammaispalvelut järjestetty jotenkin muuten:

”Osana johtavan sosiaalityöntekijän työtä.” (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

”Ostopalveluna osittain, kunnan oma kehitysvammaisten ryhmäkoti ja tukiasunto.” (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

”Sosiaalitoimen alla yhteinen johto aikuissosiaalityön, lastensuojelun kanssa” (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kysymys 6. Palveluyksikössämme nuorten (tai lasten ja nuorten) vammaisten asiakkaiden palveluista vastaavat nimetyt työntekijät: (kommentit)

”Tämä (ei nimettyjä työntekijöitä) on mielestäni hyvä ratkaisu, olen ollut töissä kunnassa missä tämä on jaettu, enkä kokenut sitä hyväksi vaihtoehdoksi.” (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kysymys 7. Onko nuorilla vammaisilla asiakkailla mielestänne erilaisia palveluntarpeita kuin muun ikäisillä vammaisilla asiakkailla?

Kyllä. Kehityksen tukemiseen ja vanhempien tukemiseen liittyviä palveluntarpeita. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Tottakai palveluntarpeet vaihtelevat eri ikäkausina. Vapaa-ajanvieto on esim. hyvin erilaista eri-ikäisillä.(sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Itsenäinen asuminen, muuttovalmennus. (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

ei muutoin kuin mitä nuoruus yleensä aiheuttaa (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Liittyen koulunkäyntiin, itsenäistymiseen, seurusteluun, kodin ulkopuoliseen toimintaan ym. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Nuorten vammaisten palveluntarpeet poikkeavat mielestäni huomattavasti muiden ikäryhmien palveluntarpeista. Nuoret ovat usein aktiivisempia ja tarvitsevat joustavampia palvelun tuottamistapoja kuin vanhemmat asiakkaat. Nuorten asiakkaiden elämäntilanteet ovat muuttuvia ja he tarvitsevat rinnalla kulkevaa työntekijää, joka auttaa muuttuvissa elämäntilanteissa. Muutokset voivat olla hyvinkin nopeita, esim. opiskelupaikan saaminen toiselta paikkakunnalta, jolloin vammaispalvelujen järjestäminen toiselle paikkakunnalle on tapahduttava nopeasti. Nuoret tarvitsevat usein myös yleistä ohjausta ja neuvontaa esim. elä

mänhallintaan liittyvissä kysymyksissä (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

on (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

kyllä(johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Kyllä on.(johtava sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kaikkien asiakkaiden palvelutarve on yksilöllinen iästä riippumatta. Palvelutarve on lasten ja nuorten kohdalla tarpeen arvioida juuri siirtymävaiheissa(sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

On, asumisvalmennus on heidän kohdallaan tärkeässä roolissa samoin koulutus-kysymykset.(sosiaaliohjaaja, alle 10 000 asukasta)

kyllä on(sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Vammaispalveluissa asiakkaiden kohdalla on iästä riippumatta suuria eroja toimintakyvyssä tai siinä, miltä osin toimintakyky on heikentynyt. Tämä ei mielestäni näy mitenkään erityisesti nuorten ihmisten kohdalla. Kuitenkin suurin osa palvelun saajista on keski-ikäisiä tai vanhempia. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

On! (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Tietenkin nuorilla vammaisilla on hyvinkin erilaisia tarpeita kuin vanhemmilla. (palveluohjaaja, alle 10 000 asukasta)

On (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kyllä on, yhteiskunta on muuttunut ja nuoret osaavat jo vaatia palveluja, ovat valmiimpia muuttamaan itsenäisesti (palvelupäällikkö, yli 200 000 asukasta)

On. (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kyllä usein nuoren kohdalla täytyy miettiä jo varhain,että pääsee pikku hiljaa irrottautumaan lapsuudenkodista jotta sen helpottaisi itsenäistymisprosessia ja siirtymistä kotoa omaan asuntoon tai asumisyksikköön(sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Tottakai (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

kyllä (tulosityksikön päällikkö, yli 200 000 asukasta)

on (sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

Palvelutarpeet ovat suhteellisen samanlaisia, mutta nuoremmat ovat innokkaampia kokeilemaan erilaisia mahdollisuuksia toteuttaa palveluja. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Koulunkäynnin järjestelyt. Harrastustoiminta aktiivisempaan kuin muulla asiakaskunnalla. (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Kysymys 8. Miten omasta mielestäsi pystyt ottamaan nuoren omat mielipiteet huomioon, kun palveluita järjestetään? Millaisissa tilanteissa on esiintynyt vaikeuksia huomioida nuoren mielipidettä?

Palvelutarpeen selvityksissä ja palvelusuunnitelmissa pyritään kuulemaan myös lasta tai nuorta. Jos lapsella tai nuorella ei ole puhetta, kommunikaatio menee vanhempien, työntekijöiden tai tulkin kautta. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Itselläni on tapana aina kysellä asioita suoraan asiakkaalta/nuorelta. Joskus haasteita aiheuttavat aktiiviset vanhemmat jotka eivät anna nuoren tuoda itse mielipiteitään esiin. (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Ei ole ollut vaikeutta. (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

melko hyvin (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Esim, koulu- ja asumispaikan etsinnässä. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Omasta mielestäni tarjolla olevat palvelut ovat joskus liian kapeita huomioivan aktiivisen nuoren elämää. Tämän vuoksi joskus tulee vaikeuksia huomioida nuoren avun tarpeita. Esimerkiksi henkilökohtaista apua tulisi käyttää suunnitelmallisesti, mutta kenen vammattoman nuoren elämä on kovin suunnitelmallista?(sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Pitää osata erottaa vanhemman ja nuoren itsensä mielipiteet. (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

otetaan huomioon(johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Keskustelemalla nuoren kanssa ja ottamalla mukaan palvelusuunnitelman laatimiseen. Vanhempien läsnäollessa saattaa olla haasteita.(johtava sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Nuoren omat mielipiteet pystyy ottamaan huomioon. Järjestämme esim kehitysvammaisille kesähoidon sijaan kesäduunipalvelua. Otamme nuoret huomioon myös henkilökohtaista apua järjestettäessä. Yleensäkin kaikissa palveluissa ikätasoinen toiminta huomioidaan(sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kaikkien asiakkaiden mielipide otetaan huomioon palveluja järjestettäessä. Toki aivan kaikki vaihtoehdot eivät aina ole saatavilla, esim haluttu yksikkö täynnä yms.(sosiaaliohjaaja, alle 10 000 asukasta)

pyritty huomioimaan niin paljon kuin mahdollista. Lasten osalta vanhempien toiveet palvelujen määrästä ei aina voida toteuttaa. Lähinnä tulee kyseeseen tässä henkilökohtaisen avun määrät.(sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

On mahdollista että kilpailutusten tuloksena käytettävissä olevien palveluntuottajien määrä kapenee, esim. henkilökohtainen apu tai palveluasuminen. Näissä tilanteissa on tärkeää kirjata ylös asiakkaan yksilölliset mielipiteet ja mahdollisuuksien mukaan tarjota asiakkaan tarpeita parhaiten vastaavaa vaihtoehtoa. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Vanhempien mielipidettä ja nuoren omaa mielipidettä on usein vaikea erottaa. (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Joskus nuoren mielipide jää kovasti varjoon vahvojen vanhempien linjatessa miesten asioiden pitää mennä. (palveluohjaaja, alle 10 000 asukasta)

Useimmiten palvelut järjestetään olemassa olevien mahdollisuuksien avulla nuoren oman mielipiteen mukaisesti. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

lähtökohta on, että nuoren mielipiteet huomioidaan palveluja järjestettäessä (palvelupäällikkö, yli 200 000 asukasta)

Nuori on aina mukana häntä koskevissa palaverissa ja tapaamisissa. Mikäli nuorella on vaikea kehitysvamma/autismi, mielipide on vaikea saada esiin, tulkina toimii useimmiten omaisista toinen vanhempi. Myös vanhempien läsnäolo saattaa ajoittain olla vallitseva. (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kyllä pystyn ottamaan huomioon ja täytyykin pystyä. Vaikeuksia tulee siinä, jos nuori ei yhtään hahmota omaa tuen tarvettaan. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Suurin osa palveluista menee/tulee vanhemmilta (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Pääpiirtein nuorten palvelutarpeet pystytään täyttämään hyvin, joskus joihinkin erityistarpeeseen on haastetta räätälöidä. (tulosityksikön päällikkö, yli 200 000 asukasta)

Kysyn nuorelta suoraan omaa mielipidettä. Verkstopalaverit ovat usein nuorille hankalia tilanteita. (sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

Koen, että asiakkaan mielipidettä voidaan ottaa huomioon paljon. Palveluita järjestettäessä voi olla vaikea toteuttaa mielipidettä täysin noudattaen ottaen huomioon keskisuudessa kunnassa toimiminen (palveluntuottajia vähän, nuoria vammaisia vähän). (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

”Kehitysvammaisten nuorten asiakkaiden kohdalla henkilön huoltajat ja vanhemmat pääasiassa tuovat asiaa esille. Oma ääni vammaisen asiakkaan kohdalla vähäisempää.” (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Kysymys 17. Kun teette päätöksiä ja linjauksia liikunta- tai aistivammaisten nuorten erilaisista palveluista ja palvelukokonaisuuksista, ohjaako toimintanne myös ajatus kohderyhmän osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden edistämisestä?

Kyllä. Näitä nuoria on määrällisesti melko vähän (VpL), joten palvelut ovat siksi melko yksilöllisiä. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kyllä (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kyllä. (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

kyllä (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Osittain. Kuitenkin huomioitava myös kunnan resurssit niin taloudellisesti kuin muutenkin. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

kyllä (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

kyllä (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

kyllä (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Kyllä, mutta varmasti olisi parannettavaakin (johtava sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Vammaispalvelut on mahdollistaja asiakkaan omannäköiselle elämälle. Itsemääräämisoikeus on oleellinen osa sitä. Palvelluille ei ole tehty linjauksia. Yksilöllinen tarve ratkaisee. (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kyllä.(sosiaaliohjaaja, alle 10 000 asukasta)

se on päätavoite. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Erityisesti ajankohtaisen tilanteen myötä noussut aiempaa vahvemmin esille tarve osallisuuden ja itsemääräämisen edistämiseen, niin että yhdenvertaisuutta tarkastellaan suhteessa omaan ikäluokkaan. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kyllä. Teemoista keskustellaan palvelusuunnitelman yhteydessä. (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta pyritään edistämään. (palveluohjaaja, alle 10 000 asukasta)

Kyllä. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

kyllä ohjaa (palvelupäällikkö, yli 200 000 asukasta)

Päätöksissä pyritään aina huomioimaan nuoren oma kanta ja mielipide. Varsinaista asiakaskyselyä kohderyhmälle ei ole tehty. (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kyllä (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Tjaa ehkä, mikäli muistaa ottaa huomioon (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

kyllä (tulosityksikön päällikkö, yli 200 000 asukasta)

Henkilökohtaista avustajaa myöntäessä tärkeä peruste on asiakkaan itsenäisen liikkumisen (pääsee esim. yksiköstä hoitamaan asioitaan halutessaan) ja selviytymisen edistäminen. (sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

Kyllä on, pyrimme huomioimaan haavoittuvassa ja marginaalissa asemassa olevia asiakkaita eettisesti. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Meillä on suhteellisen vähän nuoria asiakkaita joten linjauksissa painotus on enemmän heitä suosivaa (aktiivisuuden lisääminen) kuin rajoittavaa. (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Kysymys 18. Saako kunnassanne asuva vaikeasti liikuntavammaisen tai aistivammaisen nuori aikuinen valita itse asuinpaikkansa? Mitä ongelmia asiaan liittyy?

Kyllä. Jos nuori aikuinen haluaisi asua palvelutalo- asunnossa eikä kyseessä ole kehitysvammaisen henkilö, vaihtoehdot ovat vähissä, ostopalvelupaikat ovat kotikunnan ulkopuolella. Jos yksin omassa asunnossa asuminen on turvallista, palvelut järjestetään ensisijassa sinne. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Periaatteessa kyllä, niistä vaihtoehtoista joita on tarjolla. Ensisijainen vaihtoehto on tietysti oma asunto johon tarvittavat palvelut viedään. Ongelmia aiheuttaa yöaikaisen avun saaminen, jos nuori asuu omassa asunnossa. (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Sopivia asumisvaihtoehtoja tai työ/päivätoimintaa ei ole aina tarjolla samalla paikkakunnalla. (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Ei aina, tuettua palveluasumista ei ole tarjolla. On joko omaan kotiin palveluasuminen tai palvelutaloon, joita paikkoja on hyvin vähän. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Esteettömien asuntojen puute omassa kunnassa. Yleensä hankittava ostopalveluna muualta. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Nuori saa vaikuttaa asiaan, esim. valita useamman asumisyksikön välillä, jos mahdollista. Ongelmana on se, että seudulla ei ole ollenkaan vaikeavammaisten palveluasumisyksikköä ja kaikilla nuorilla palveluasumista ei voida esim. runsaan yöaikaisen palveluntarpeen vuoksi. Lisäksi kuntayhtymässä ei ole tällä hetkellä henkilökohtaisen avun ostopalvelua, vaan sosiaalityöntekijä valittavana on vain yksityinen kotihoito (suuret kustannukset) tai työnantajamalli henkilökohtaisessa avussa. Jotkut nuoret kokevat työnantajana toimimisen ja avustajan löytämisen. Tarvittaisiin myös asumisen ohjausta myös muille kuin kehitysvammaisille asiakkaille. Näiden seikkojen vuoksi vaihtoehdot asuinpaikan valinnan suhteen ovat rajalliset. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

jos on vaihtoehtoja niin kyllä. Vaihtoehtoja vain on vähän. (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

kyllä(johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Tarjoamme vaihtoehtoja (johtava sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Saa valita. Monet haluavat asua omalla paikkakunnalla ja se pyritään mahdollistamaan. Palvelut järjestetään tarvittaessa toiselle paikkakunnalle. Nuoret muuttavat opiskelun tai muun syyn vuoksi (esim. kuulovammaisille suunnattuja asumispalveluita ei ole omalla paikkakunnalla) (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kyllä saa, mutta kaikki yksiköt eivät ole valittavissa, esim. lähin suuri kaupunki ei myy palveluja ulkopaikkakuntalaisille. Mutta mahdollisuuksien rajoissa voi valita. (sosiaaliohjaaja, alle 10 000 asukasta)

Kyllä saa valita. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Palveluasuminen on kilpailutettu, asiakkaille tarjotaan ensisijaisesti kilpailutettuja yksiköitä silloin kun palveluasumisen tarvetta on. Yksilölliseen harkintaan perustuen voidaan poiketa tästä linjasta ja sijoittaa henkilö kilpailutetun paikan ulkopuolelle. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Lähes aina. Jos nähdään, että kunnan oma asumispalveluyksikkö pystyy vastaamaan tarpeisiin yhtä hyvin, muuttoprosessiin varataan riittävästi aikaa ja siihen valmistaudutaan huolellisesti. Avainkysymys on se, kuinka hyvin työntekijä tuntee asiakkaan ja kuinka realistisesti pystyy arvioimaan paikan soveltuvuutta hänelle. (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Asuinpaikkoja on hyvin niukasti saatavilla, joten valinnanvapautta on hyvin vähän. (palveluohjaaja, alle 10 000 asukasta)

Kyllä. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

valitettavasti valinnan varaa on vähän, asumisyksiköt täynnä, pyrimme mahdollisemman itsenäiseen asumiseen ja tuottamaan sinne myös vahvaa tukea (palvelupäällikkö, yli 200 000 asukasta)

Vammaispalvelulain mukainen asuminen on kaupungissa kilpailutettu. Asiakkaan mielipide kuunnellaan ja mikäli kilpailutuksen yksiköt eivät vastaa nuoren vaatimaa palveluntarvetta, etsitään yhdessä muita vaihtoehtoja. (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kyllä saa. Tärkeää tietysti se, että hän saa uudessa asuinkunnassaan tarvitsemansa palvelut. Voi tällaisessa tilanteessa tulla kuntien välillä riitaa maksajatahosta. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Saa (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kun palvelut pitää pystyä järjestämään niin käytännössä asuinpaikan valinnanvapaus ei toimi. (tulosityksikön päällikkö, yli 200 000 asukasta)

Saa valita niissä puitteissa kun paikkoja on vapaana. (sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

Pääasiassa kyllä, mutta mikäli tulee palveluasuminen kyseeseen, sen järjestäminen omassa kunnassa ei onnistu. Tällöin ei saa valita asuinpaikkaa, vaan pääasiassa joutuu muuttamaan suuremmalle paikkakunnalle. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Asuvat kotona pääosin. Sopivien itsenäistymisasuntojen puute ilmeinen. (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Kysymys 19. Minkälainen olisi mielestänne ihanteellinen asumisratkaisu vaikeasti liikunta- tai aistivammaiselle nuorelle aikuiselle?

Oma asunto: satelliittiasunto lähellä palvelutaltoa, joka tuottaisi asumispalveluja. Oma asunto jonne välttämättömät VpL-palvelut, asumisenohjaus, henkilökohmainen apu jne. järjestetään. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kerrostalo- tai rivitaloasunto, jossa asutaan omassa asunnossa, mutta palvelut ovat samassa talossa saatavilla tarvittaessa ympärivuorokauden. (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Esteetön, itsenäinen asuminen, jossa tarjolla tukea tarvittaessa. (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Monenlaisia vaihtoehtoja olisi oltava tarjolla: oma koti, erimuotoisia tuettuja ratkaisuja, joista ryhmäkotikin voisi olla hyvä ratkaisu joillekin. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Esteetön asunto ja asumassa myös muita nuoria. Mahdollisuus osallistua kodin ulkopuoliseen toimintaan. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

palveluasumisyksikkö, jossa muutkin asukkaat olisivat nuoria ja itsenäinen elämä aidosti mahdollista. Toisaalta myös kotiin järjestettävä palveluasuminen riittävän

joustavilla palveluilla.(sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Riippuu toimintakyvyn rajoitteiden laadusta ja määrästä. Jos asumispalveluja tarvitaan ihanne olisi että ne olisivat nuorille tarkoitettussa paikassa. (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

oma asunto esim. kerrostalosta, jossa myös kavereita (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Esteetön ja mahdollisimman normaalissa asuinkannassa(johtava sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Nuorikin tarvitsee asunnon elämätilanteensa mukaisesti. Vain yhtä hyvää ratkaisua ei varmaan ole. Ihmisillä on erilaisia toiveita asumisen suhteen. Palveluntarve usein ratkaisee valinnan tekemisessä. Esteettömyys, riittävät palvelut ovat edelleen tärkeitä. Asiakkaat haluavat valita kenen kanssa asuvat. Palvelut on mahdollista viedä asiakkaan luo. Tekniikka antaa mahdollisuuksia mahdollisimman itsenäisen asumisen järjestämiseen. Asiaa pitää kysyä nuorilta itseltään. (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Mikä vain, jos turvallinen asuminen on mahdollista.(sosiaaliohjaaja, alle 10 000 asukasta)

Sellainen, että palvelut ja ohjaus olisivat lähellä. Rivitalomuotoinen asumismuoto olisi hyvä. Ei laitosmainen. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Sijaitsisi ympäristössä joka tukee omatoimista liikkumista, tarvittaessa tukea liikkumiseen olisi saatavilla. Mahdollisimman paljon mahdollisuuksia osallistua esim. harrastustoimintaan. Sijainti sellainen että julkisia liikennevälineitä hyödyntäen vierailut yksikköön olisivat mahdollisia. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Ympäri vuorokautinen palveluasuminen ryhmämuotoisesti. Paikassa suhteellisen samanikäinen ryhmä. Sopivasti yhteisöllisyyttä ja yksityisyyttä. (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Mahdollisimman itsenäinen asuminen ja tukipiste lähellä. (palveluohjaaja, alle 10 000 asukasta)

Yksilöllisesti suunniteltu palvelukokonaisuus, vammaan erikoistunut henkilökunta. Usein tutusmalla vaihtoehtoinen löytyy se joka tuntuu nuoresta parhaalta. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

pieni kimppa-asunto (palvelupäällikkö, yli 200 000 asukasta)

Pieni kodinomainen yksikkö, jossa nuori saa olla nuori. Tarvittaessa apua on saatavilla, mutta myös yksityisyys on turvattu. (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Ihanteellinen olisi se että saisi asua omassa asunnossa, jonne saisi tarvitsemansa palvelut. Mahdollisesti tulisi kyseeseen myös palvelutalotyypinen asumismuoto, joka takaisi sen, että saisi myös yöaikaan apua, jos sitä tarvitsee. Ongelmana on tällä hetkellä että omassa kunnassa ei palvelutaloa ole ja moni nuori toivoisi voivansa jäädä omaan kuntaan asumaan. palveluasumisyköt ovat myös usein sellaisia ,että ovat laitosmaisempia ja siellä iäkkäämpää porukkaa. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

En osa sanoa (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Muun asumisen yhteyteen jos asukkaalle pystytään tällä tavoin tuomaan tarvittavat palvelut. (tulosityksikön päällikkö, yli 200 000 asukasta)

Oma esteetön koti. (sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

Sellainen, että asiakas saa riittävät palvelut itselleen selviytyäkseen arjestaan kohtuullisesti. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Vaihtelee kovin perheen tilanteen mukaan. Oman ikäisten tai muuten aikuisikäisten kanssa toimiminen olisi tärkeää. Asumisratkaisuna pien yksikkö mahdollisimman suurella itsenäisyydellä (avusta käytössä?). (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Kysymys 20. Mitä mahdollisuuksia ja riskejä mielestänne sisältyy nyt suunnitteilla olevaan maakuntapohjaiseen sote –järjestämismalliin liikuntavammaisten nuorten kannalta?

Kunnissa voi olla hyvin erilaisia käytäntöjä, vaara on, että palvelumallia ja -käytäntöjä kehitetään heikoimman ja niukimman mallin mukaan. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Toivottavasti sote lisää mahdollisuutta valita asuinpaikka (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

En osaa vastata. (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Enpä tiedä. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Asiakkaan tuntemus häviää. Rahoitus pienenee ja sen myötä myös vaihtoehdot vähenevät. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Mahdollisesti lisää palvelujen järjestämistapoja ja asiakkaiden tasvertaistuminen maakunnan alueella. Mahdollisesti kokemusten jakaminen muiden nuorten kanssa työskentelevien kanssa helpottuisi. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Vpl ja erityishuollon palvelujen yhteensovittaminen on hyvä asia. Enemmän mahdollisuuksia kuin riskejä. (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

henkilökohtainen budjetointi, rahojen riittävyys? palvelujentuottajat jatkossa (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Yksilöllisyys saattaa kärsiä ja päätöksenteko (johtava sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Palvelut myönnetään maakunnallisessa mallissa yhtenäisten kriteerien mukaisesti. Subjektiiiviset oikeudet säilyvät joten palveluissa ei tapahdu huonontumista. Päinvastoin on mahdollista että vaihtoehdot palveluiden järjestämiselle lisääntyvät (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Lähikaupunkien palvelut vapautuu myös muiden käyttöön. Valinnan mahdollisuus pienenee. (sosiaaliohjaaja, alle 10 000 asukasta)

Mahdollisuudet voivat lisääntyä, uusia asumispalveluyksiköjä saattaa tulla tarjolle. riskeinä palveluiden etäännyminen kotipaikkakunnalta. (sosiaalityöntekijä,

10 000 – 50 000 asukasta)

Mahdollisuudet: lain tulkita alueellisesti todennäköisesti tuo nykyistä enemmän tasa-arvoisuutta eri hakijoiden välille. Riskit: palvelut saattavat karata joiltakin kauemmaksi, tapaamisia vaikeampi järjestää ym. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Mahdollisuutena näen vaihtoehtojen monipuolistumisen, tilaisuuden vastata yksilöllisemmin asiakkaan tarpeisiin. Mahdollisuutena myös se, että ko. ryhmän palveluista vastaa työntekijä, joka on erikoistunut ja syventänyt osaamistaan juuri heidän problematiikassaan. Riskit liittyvät kustannuksiin. (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Mielestäni riskejä on paljon tässä mallissa, mennään entistä suurimpiin yksiköihin ja aina kauemmaksi asiakkaan arjesta. Kuitenkin pienissä kunnissa asiakkaita ja heidän tarpeitaan on pystytty paremmin kuulemaan. Hyvää tuo tietenkin työntekijän kannalta suurempi tuki isossa organisaatiossa. (palveluohjaaja, alle 10 000 asukasta)

Siinäpä vasta kysymys. Tietysti keskustelu muuttuu kokoajan mutta viimeaikaisten keskustelujen mukaisesti on huomattava, että yleisesti ottaen sosiaalityön on oltava siellä missä sosiaaliturvaa tuotetaan. Toiseksi Lean-malli ei ole ihan ongelmaton eikä mielestäni ole riittävästi keskusteltu siitä, miten Lean sulautuu toimivaksi malliksi sosiaalihuoltoon siten, että säilytetään yksilöllinen ja demokratinen päätöksenteko. Yksityistyvässä palvelukokonaisuudessa ongelmaksi tulee tietysti nuoren edunvalvominen ja erityisen vaativaa palvelua tarvitsevat asiakkaat. Mahdollisuuksina tietysti yhdenvertaisuuden lisääntyminen ja toivottavasti myös vaihtoehtojen lisääntyminen. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

en osaa sanoa (palvelupäällikkö, yli 200 000 asukasta)

En osaa arvioida. Sosiaalipalveluiden osalta sote-järjestämismalli hyvin epäselvänä kuvana vielä itselle. (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Nuoret saattavat joutua asumaan kauas omasta kunnastaan ja kauas omasta sosiaalisesta piiristä. Voi olla myös vaarana, ettei kyetä yksilöllisiin ratkaisuihin. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Ruotsinkielisten asema (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Riippuen valinnanvapauden määrittelystä saattaa palvelut muodostua pahimmillaan hajanaisiksi ja tehottomiksi. (tulosityksikön päällikkö, yli 200 000 asukasta)

Palvelujen ja ohjauksen saatavuus pitäisi olla jatkossa helpompaa ja palvelut ovat paremmin saavutettavissa digitaalisesti. Riskejä voi sisältyä vaikeuteen valita tai kykyyn tehdä itse isoja päätöksiä palvelujen järjestäjästä tai budjetin käytöstä. (sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

Palvelut siirtyvät asiakkaista kauemmas, jolloin asiakkaille muodostuu kynnys ottaa yhteyttä/hakea apua ajoissa, jolloin ongelmat kasaantuvat -> vie enemmän aikaa selvittää, sekä ei palvele asiakasta. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Henkilön yksilölliset tarpeet olisi kuitenkin huomioitava. Muutot toiselle paikkakunnalle ei aina helppoja jos ei lähiverkkoa saatavilla. Toisaalta palveluiden

kehittämiseen olisi enemmän resursseja käytössä ja konsultaatio apua. (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Kysymys 21. Minkälaisilla palveluilla voitaisiin tukea vammaisten yhdenvertaisuutta tulevaisuudessa?

Nykyisillä vammaispalveluilla. Mahdollisuus koulutukseen ja työharjoitteluun. Mahdollisuus määräaikaisiin työllistämistöihin, vaikka on eläkeläinen: Esim. alle 29-vuotiailla, joilla on kuitenkin ammatillinen tutkinto suoritettu. Tutkinto menee hukkaan, jos sitä ei pääse yhtään hyödyntämään. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Henkilökohtainen apu on hyvä, jo olemassa oleva palvelu (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Kohdentaa palvelut oikeasti vammaisille, ei ikäihmisille. (johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

erilaiset asumivaihtoehdot (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Lainsäädännön yhteneväisyys. Nyt kehitysvammadiagnoosin saaneilla paremmat etuudet kuin muilla vammaispalvelun asiakkaila. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

- henkilökohtaisen avun ostopalvelut - maakuntien/kuntayhtymien itse palkkaamat avustajat – Vaikeavammaisten palveluasumisyksiköitä muillekin kuin isoille paikkakunnille (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

itsenäisen asumisen riittävä ja oikeanlaatuinen tuki, nuorille omat asumispalvelut(johtava sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Palveluja on hyvä kehittää kaikenikäisiä. Vammaisille olisi hyvä olla peruspalveluja, ei niinkään erityispalveluja. (johtava sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Peruspalveluiden vahvistaminen olisi tärkeää. Kouluissa on lapsia, joilla on haasteita selvitä ryhmissä neurologisten oireiden vuoksi. Erityislakien mukaan saavien määrän pitäisi vähentyä. Ympäristön esteettömyyden lisääminen ja julkisen liikenteen kehittäminen lisäävät vammaisten mahdollisuuksia toimia niinkuin muutkin kansalaiset. (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Integroiduilla palveluilla.(sosiaaliohjaaja, alle 10 000 asukasta)

Työllistymispalvelut, muu osallistava toiminta harrastusten ja asumisen toimivuuden suhteen. Myös henkilökohtaisen avun palvelun kehittäminen. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

henkilökohtainen apu, palveluasuminen tai kotiin annettavat palvelut sekä tekniset apuvälineet sitä tukemassa, joilla kotona asumista helpotettaisiin, kuljetuspalvelu, julkisen liikenteen kehittäminen nykyistä enemmän kaikkia hyödyttäväksi, samoin ympäristön, katujen, liikenneväylien, palvelupaikkojen (kampaamot, fysioterapeutit ym) esteettömyys. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Mukaan ottamisella. Erilaisten ihmisten välistä vuorovaikutusta, näkymistä ja osallistumista täytyy tehdä aktiivisesti. Avotyöt erilaisilla työpaikoilla, erityisoppilaitosten opiskelijaharjoittelut, työpajatoiminta ymv. ovat kunnissa tahdon asia. Esteiden poistaminen ihmisten väliltä on kaikkien tehtävä, eikä välttämättä

maksa mitään. (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

Asumisen ohjaus entistä enemmän omiin koteihin. (palveluohjaaja, alle 10 000 asukasta)

Jalkautuvien työmallien lisääminen. Tavoitteellinen ja intenssiivinen kuntoutus- ja sosiaaliohjaus tiivissä yhteistyössä arjen ammattilaisten ja kunnan viranhaltijoiden kesken. Palveluseteli. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

asiakasosallisuuden kehittämällä eri palveluissa, asiakkaita kuullaan ja he ovat mukana päätöksenteossa (palvelupäällikkö, yli 200 000 asukasta)

Vammaiset ei voi koskaan olla täysin yhdenvertaisia, koska jokaisen palvelutarve on erilainen. Yhdenvertaisuus tulee lähinnä siinä että peruspalvelut toimii myös vammaisten henkilöiden kohdalla, uskalletaan kohdata ihminen ihmisenä eikä vammaisena henkilönä. Palveluiden saatavuus tulee olla esteetöntä! (sosiaaliohjaaja, 10 000 – 50 000 asukasta)

Lähipalveluissa nuorten erityistarpeet huomioiden. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Meidän kunnassa on asiat hyvin mielestäni. Olen tehnyt samaa työtä muissa kunnissa eikä sama voi sanoa niistä (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Palvelujen kaikinpuolinen esteettömyys on mahdollista toteuttaa vain keskittymisissä palvelu- ja yhdyskuntarakenteissa. (tulosityksikön päällikkö, yli 200 000 asukasta)

Digitaalisten ja mobiilipohjaisten palveluiden lisääminen ja monipuolistaminen hyödyttäisi varsinkin, jos liikkuminen on hankalaa. Yhteydenotto myös työntekijään voisi olla tällöin helpompaa. Peruspalveluissa pitäisi lisätä valmiutta ja osaamista auttaa/hoitaa vammaisia samoissa palveluissa kuin muitakin lapsia ja nuoria. (sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

Toisaalta maakunnalla on samansuuntaiset linjaukset palvelun toteutuksessa. Nykyisin kunnissa on aivan liikaa erilaisia tulkintoja samoista palveluista ja laista, joka eri arvoistaa asiakkaita. (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Jo nyt internetpohjaisilla palveluilla on saatu joissain aistivammoissa tasavertaisuutta ja yhdenvertaisuutta aikaan (kuulovamma ym.). Asiakkaiden toiveiden kuuleminen jo suunnitteluvaiheessa on tärkeää. Palveluiden kilpailuttamisessa olisi pidettävä järki päässä. Asiakas edellä.. (sosiaalityöntekijä, alle 10 000 asukasta)

22 Sana on vapaa

Pienen kunnan vastaukset voivat hieman vääristää tutkimusta, koska pienillä kunnilla ei ole välttämättä mahdollisuutta tuottaa palveluja itse, vaan kaikki on ostopalvelujen varassa. (sosiaaliohjaaja, alle 10 000 asukasta)

Hyvä ja tärkeä aihepiiri. Kiitos kyselystä! (sosiaalityöntekijä, 10 000 – 50 000 asukasta)

Olisi tärkeää tukea vanhempia siinä, että he tukisivat myös vammaisia lapsia ja nuoria toimimaan ja hoitamaan omat asiansa mahdollisimman itsenäisesti ikäta- so huomioiden. (sosiaalityöntekijä, 50 000 – 100 000 asukasta)

Liite 2: Kyselylomake

- 1 Työskentelen
 - kunnassa
 - kuntayhtymässä/liikelaitoskuntayhtymässä/sotealueella tms.

- 2 Kunnan koko tai mahdollisen kuntayhtymän/sotealueen/kunnallisen liikelaitoksen koko

- 3 Mikä on tittelisi?

- 4 Kuvaile omaa työtäsi.

- 5 Kunnassamme on: (valitse yksi vaihtoehto)
 - oma vammaispalveluyksikkö
 - vammaispalvelut yhdistetty vanhuspalveluiden kanssa (yhteinen johto)
 - vammaispalvelut yhdistetty aikuissosiaalityön kanssa (yhteinen johto)
 - järjestetty vammaispalvelut jotenkin muuten, miten?

- 6 Palveluyksikössämme nuorten (tai lasten ja nuorten) vammaisten asiakkaiden palveluista vastaavat nimetyt työntekijät: kyllä/ei sekä tilaa kommenteille

- 7 Onko nuorilla asiakkailanne mielestänne erilaisia palveluntarpeita kuin muun ikäisillä asiakkailla?

- 8 Miten omasta mielestäsi pystyt ottamaan nuoren omat mielipiteet huomioon, kun palveluita järjestetään? Millaisissa tilanteissa on esiintynyt vaikeuksia huomioida nuoren mielipidettä?

- 9 Kuinka usein tapaat (tai yksikkösi työntekijät tapaavat) yksikön nuoria asiakkaita ja kuka tekee aloitteen tapaamiseen? Valitse sopivin vaihtoehto.
 - Vaihtelee hyvin paljon; joitakin asiakkaita tavataan ehkä vain kerran; aloitteentekijä on yleensä asiakas
 - Tarpeen mukaan, mutta vähintään kerran vuodessa, aloitteentekijä on yleensä työntekijä.
 - Tarpeen mukaan, pyrimme tapaamaan useimmat kerran vuodessa, mutta aina se ei onnistu, aloitteentekijä on yleensä työntekijä
 - Tarpeen mukaan, aloitteentekijä on yleensä asiakas
 - Jotenkin muuten, miten? (kuvaile alla)

10 Kuinka usein päivitätte nuoren asiakkaan palvelusuunnitelman?

- Tarpeen mukaan, mutta vähintään kerran vuodessa
- Tarpeen mukaan; toisinaan useamman kerran vuodessa, toisinaan muutamman vuoden välein.
- Tarpeen mukaan, yleensä harvemmin kuin kerran vuodessa.
- Jotenkin muuten, miten? (kuvaile alla)

11 Ovatko kunnan vammaispalvelun tilat esteettömät? Entä viestintä? (valitse kaikki oikeat vaihtoehdot)

- Tapaamme asiakkaat aina tai lähes aina kotikäynnillä
- Tilamme eivät ole esteettömät
- Tilamme ovat osittain esteettömät
- Tilamme ovat esteettömät
- Viestintämme on esteetöntä (esimerkiksi verkkosivut on suunniteltu esteettömiksi; yhteyttä voi ottaa monella eri tavalla: palavereissa voi käyttää apuvälineitä, jos asiakas ei itse tuota puhetta)
- Viestintämme ei ole esteetöntä

12 Onko yksikkönne työntekijöillä riittävästi aikaa hoitaa asiakkaan asioita huolellisesti ja eri osapuolia kuunnellen?

- Kyllä, aina tai lähes aina
- Kyllä, useimmiten
- Aikaa on usein liian vähän
- Aikaa on lähes aina liian vähän
- Aikaa on täysin riittämättömästi

13 Tekeekö yksikkönne yhteistyötä kunnan muiden viranomaisten tai esimerkiksi TE-toimiston kanssa? Jos yhteistyötä tehdään, niin miten se onnistuu? (Arvioi niiden osapuolien osalta, joiden kanssa yhteistyötä tehdään. Vaihtoehdot: yhteistyö sujuu enimmäkseen hyvin, yhteistyössä on toisinaan ongelmia, yhteistyössä on paljon ongelmia)

- Kotihoito
- Kuorisotoimi
- Lastensuojelu
- Toimintaterapia
- Mielenterveyspalvelut
- Päihdepalvelut
- TE –toimisto
- Muu (täsmennä alla)

- 14 Onko yksiköllänne oma budjetti vai onko budjetti yhteinen esimerkiksi vanhuspalveluiden kanssa?
- Kyllä, käytössämme on oma budjetti
 - Meillä ei ole omaa budjettia, vaan... (kerro lisää alla)
- 15 Miten budjettinne rahat riittävät?
- Meillä on ainakin toisinaan vaikeuksia tarjota jopa lakisääteiset palvelut.
 - Pystymme tarjoamaan lakisääteiset palvelut, mutta usein jopa hyvin perustellut ja tarpeelliset harkinnanvaraiset palvelut jäävät toteutumatta.
 - Pystymme useimmiten tarjoamaan myös tarpeellisia harkinnanvaraisia palveluita.
- 16 Onko yksikössänne käytössä henkilökohtainen budjetti?
- Ei ole käytössä.
 - Kyllä ainakin joidenkin palveluiden osalta (täydennä vastausta alla: Minkä palveluiden osalta henkilökohtainen budjetti on käytössä? Millaisia kokemuksia siitä on?)
- 17 Kun teette päätöksiä ja linjauksia liikunta- tai aistivammaisten nuorten erilaisista palveluista ja palvelukokonaisuuksista, ohjaako toimintanne myös ajatus kohderyhmän osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden edistämisestä?
- 18 Saako kunnassanne asuva vaikeasti liikuntavammaisen tai aistivammaisen nuori aikuinen valita itse asuinpaikkansa? Mitä ongelmia asiaan liittyy?
- 19 Minkälainen olisi mielestänne ihanteellinen asumisratkaisu vaikeasti liikunta- tai aistivammaiselle nuorelle aikuiselle?
- 20 Mitä mahdollisuuksia ja riskejä mielestänne sisältyy nyt suunnitteilla olevaan maakuntapohjaiseen sote-järjestämismalliin liikunta- ja/tai aistivammaisten nuorten kannalta?
- 21 Minkälaisilla palveluilla voitaisiin tukea vammaisten yhdenvertaisuutta tulevaisuudessa?
- 22 Sana on vapaa! Kommentoi kyselyn aihepiiriä tai itse kyselyä.

VAMLAS

Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö